

Universiteit
Leiden

The Netherlands

'Zonder eigen gewinne en glorie' : Mr. Iman Wilhelm Falck (1736-1785), gouverneur en directeur van Ceylon en Onderhorigheden

Dulm, F. van der

Citation

Dulm, F. van der. (2012, February 9). *'Zonder eigen gewinne en glorie' : Mr. Iman Wilhelm Falck (1736-1785), gouverneur en directeur van Ceylon en Onderhorigheden*. Uitgeverij Verloren, Hilversum. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/18470>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/18470>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

9 Ceylon 1766-1778

In dezen Eilande is, Gode zij dank, alles in volkomen ruste.¹

9.1 Rust en onrust in de Compagnieslanden

Op Ceylon was het in de periode na de vrede met Kandy tot het uitbreken van de oorlog tussen de Britten en de Fransen betrekkelijk rustig. Het was een periode van ruim twaalf jaar waarbij Falck meerdere keren in allerlei toonaarden zou opmerken: 'In dezen Eilande is, Gode zij dank, alles in volkomen ruste' of 'Ceilon zelve is, door Godes zeegen, in goede omstandigheden'.² Af en toe vermeldde hij ernstige epidemieën; in 1773 heersten er enige maanden kinderpokken in Jaffna maar dankzij de invallende regen was de verdere besmetting weer snel gestopt. Levensmiddelen waren goedkoop.³

In vergelijking met de Overwal was het inderdaad vredig. Er gebeurde wel het nodige, maar geen van de gebeurtenissen leverde blijvende schade op voor de stabiliteit van het eiland. De bijna-opstanden, kleine muiterijen, grote en kleine spanningen met Kandy vulden de resoluties van de Raad en de dagregisters van Colombo. Daarnaast gonsde het voortdurend van geruchten over militaire acties van de Kandianen, invasies van Indiase vorsten van de Overwal, van Britten en Portugezen. Het bleek uiteindelijk allemaal valse berichtgeving. Er werd wel steeds op gereageerd met de nodige militaire voorzorgsmaatregelen. Falck en de Raad raakten nimmer uit balans, werden niet paniekerig en traden niet onbesuisd op. De ernstige 'onheijlen' bleven uit.⁴

De betrekkelijke rust op het eiland was vooral het gevolg van de oorlogsmoeheid van het Hof en de houding van de bevolking die in vrede wenste te leven. Er werd gestreefd naar behoud van de status quo waarbij Falcks strategische evenwichtspolitiek voor de Zuid-Indiase regio uitgangspunt was. In dit klimaat konden de handel en de verbouw van gewassen op Ceylon uitstekend gedijen. Volgens buitenstaanders en Singalezen had het paradijselijke trekken. Deze mening deelde Falck niet: 'Ik denk echter, dat men er het Paradijs bezwaarlijk zou durven plaatsen'.

1 SLNA, inv. nr. 1/750, Iman Willem Falck aan de bewindhebbers, 12 november 1773.

2 NA, VOC inv. nr. 9966, Staat van Ceylon over 1773.

3 KHA, Archief Willem V inv. nr. 1828, Iman Willem Falck aan de Prins, 3 oktober 1773.

4 NA, Collectie Hope inv. nr. 34, Iman Willem Falck aan Thomas Hope, 30 januari 1768.

Voor de handhaving van zijn positie had het Compagniesbestuur op het eiland zo'n 4000 militairen ter beschikking. Dit was in Falcks ogen ruim voldoende om iedere binnenlandse eruptie direct de kop te kunnen indrukken zolang Kandy geen hulp van buitenaf kreeg en geïsoleerd bleef.⁵ Een eventuele alliantie tussen familieleden aan de Overwal kon worden tegengegaan door militaire verbonden en handelsverdragen met de Zuid-Indiase vorsten van Cochin, Travancore, Tanjore en Madura te bestendigen. Geen van hen, ook niet Haider Ali en Muhammed Ali, kon iets substantieels uitrichten omdat ieder het te druk had met het oplossen van interne strubbelingen en het handhaven van zijn positie tegen machtige burens en de Britten. De aspiraties van laatstgenoemden richting Ceylon, in het bijzonder Trincomalee, waren voorlopig afgewenteld na de eerdergenoemde mislukte ambassade van Pybus aan Kandy in 1762; zij hadden trouwens ook hun handen vol aan het Indiase subcontinent.

Hoewel het gezag van de Compagnie over 'haar' grondgebied door de vrede van 1766 eindelijk een legitieme basis kreeg, veranderde er volgens Kanapathypillai niets aan het basisprobleem van de Compagnie op Ceylon: het aan elkaar knopen van de eindjes. Dit was net zo moeilijk als daarvoor.⁶ Hij houdt er echter geen rekening mee dat Ceylon nog steeds een winstgevend eiland was.

De zeer hoge uitgaven konden na de vrede sterk worden teruggebracht door de reductie van de troepen tot ongeveer de helft. Van den Belt toont aan dat het beeld dat Kanapathypillai en andere historici schetsen sterk dient te worden afgezwakt en genuanceerd.⁷

Voor de politieke ontwikkelingen op het eiland zijn de redelijk complete dagregisters van het Kasteel van Colombo in de National Archives of Sri Lanka als leidraad gebruikt; de resoluties, verslagen en officiële en persoonlijke correspondentie zijn ter nadere onderbouwing geraadpleegd. De ontwikkelingen en dagelijkse beslommeringen tot 1778 geven een goed beeld over het handelen van Falck, waarbij zijn matige fysieke gesteldheid slechts een weinig beperkende rol speelde. Deze had wel invloed op zijn persoonlijke afwegingen voor de toekomst. Onbaatzuchtigheid en loyaliteit aan de Compagnie en haar dienaren stonden daarbij echter steeds voorop.

Eind 1766 had hij eindelijk de tijd en rust gevonden om zijn kennis van het eiland te vergroten. Hij besloot een dienstreis te maken 'om persoonlijke onderrichting te krijgen' en inzicht in 'de landkunde van het eiland'.⁸ Deze 'noodzakelijke togt' ging evenals bij zijn meeste voorgangers eerst richting Galle en Matara. De reis duurde ongeveer vier weken. Hij werd daarbij vergezeld door kolonel Frankena en de hoofdadministrateur en dessave van Colombo, kapitein De Coste. Een tweede reis vond plaats in het voorjaar van 1767 naar Mannar, Jaffna en de oostkust: Trincomalee en Batticaloa. Deze tocht duurde 42 dagen. Aan het einde van dat jaar werd nogmaals Galle aangedaan. Los van de grote dienstreizen werden er het hele jaar door uitstapjes gemaakt naar Negombo over de landroute. Hij liet zich daarbij vaak vergezellen door zijn echtgenote en enige vertrouwelingen, soms met hun dames. Na 1772 werden deze uitstapjes vast aangeduid als speelreizen; deze konden over water

⁵ Falck, *Aanmerkingen*; paragraaf 12.6 Opperbevelhebber der troepen.

⁶ Kanapathypillai, *Dutch rule in maritime Ceylon*, 4.

⁷ Van den Belt, *VOC-bedrijf*.

⁸ NA, VOC inv. nr. 3175, Resolutie Raad, 14 november 1766.

plaatsvinden: in 1771 kwam het 80 kilometer lange kanaal noordwaarts achter de kust, van Colombo naar Puttalam, gereed. Er konden nu kleine transportvaartuigen met kaneel en andere producten het hele jaar door via Negombo tot zelfs Kalpitiya varen.⁹ Het transport hoefde niet meer stil te blijven liggen tijdens de zeer gevaarlijke natte moessonstromingen langs de westkust gedurende de periode april tot november. Tot vlak voor zijn dood maakte Falck regelmatig inspectiereizen naar de kaneeltuinen bij Hanwella en Biagram.

De meeste van zijn voorgangers hadden dezelfde reizen over het eiland gemaakt. Zij zagen hierdoor in de eerste twee jaren van hun gouverneurschap het gehele land. Falck kwam niet veel verder ondanks zijn langdurig verblijf, hetgeen te maken moet hebben gehad met zijn gezondheid. Hij zou nimmer naar de Onderhorigheden in Zuid-India gaan, in tegenstelling tot Van Imhoff. Deze maakte de eerder genoemde zeereis naar de Malabar en vandaar over land richting het Madurase vorstendom tot de vesting Tuticorin waar hij weer scheep ging richting Jaffna.¹⁰ Voor Falcks beide voorgangers en beide opvolgers lag een tocht naar Zuid-India minder voor de hand; zij hadden daar jarenlang functies vervuld. De vertrouwelingen Van de Graaff en Van Angelbeek gingen regelmatig als lid van de Raad op 'springtocht' naar de Overwal en de Malabar. Zij zouden hierna bestuursfuncties gaan vervullen in Tuticorin, Cochin en Surat.

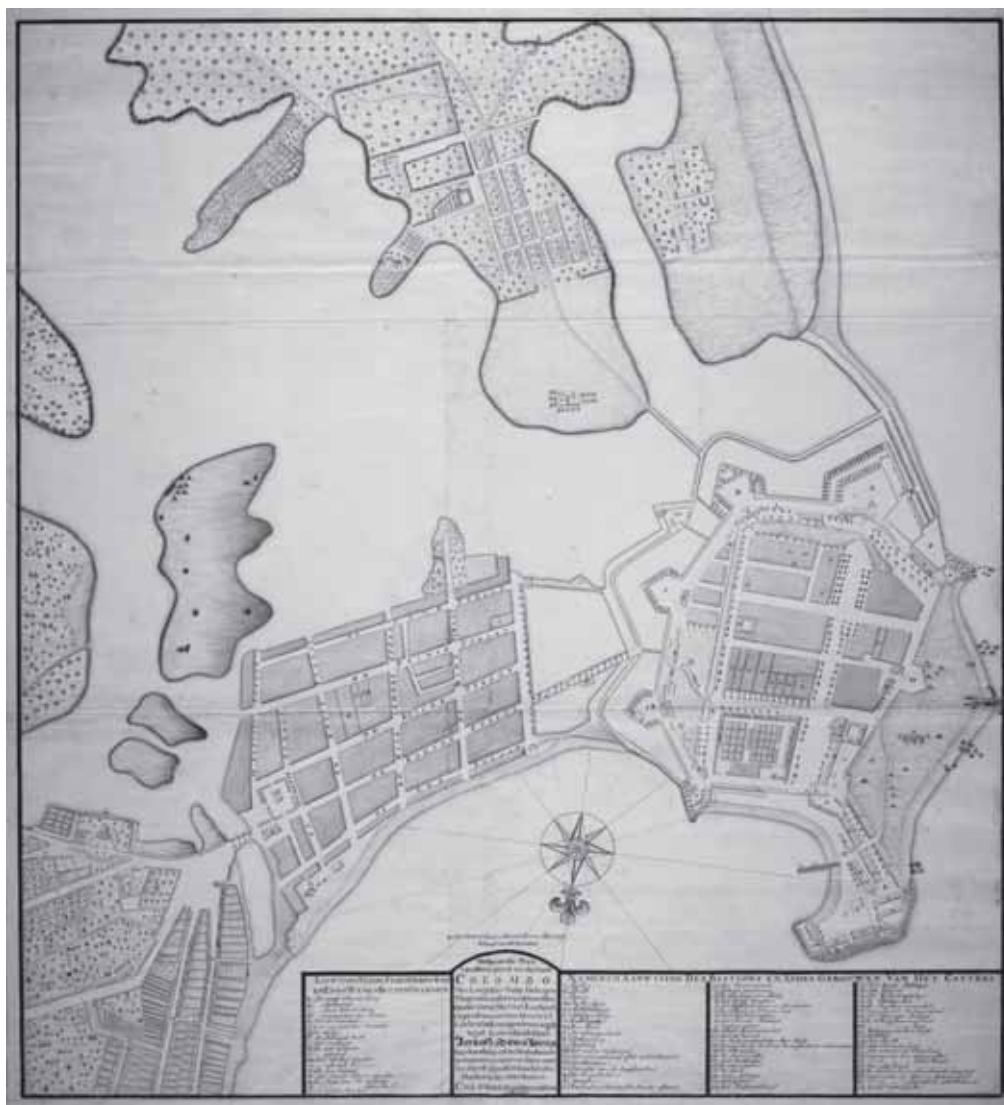
Wanneer de gouverneur op dienstreis was, met uitzondering van 1766, werd hij op het Kasteel vervangen door de hoofdadministrateur. Voor de vervanging werd een protocol opgesteld met instructies.¹¹ De hoofdadministrateur nam voor het merendeel de taken van de gouverneur over voor zover dit het dagelijks bestuur betrof. Hij opende alle ingekomen brieven, beheerde de sleutels van de kruidkelders en ontving militaire rapporten. Als des-sa van Colombo behartigde hij ook tijdelijk alle landzaken. De gouverneur verkreeg van hem na terugkomst een schriftelijke rapportage. Een uitzondering vormde het afhandelen van de brieven van de Hoge Regering en andere politiek beladen brieven waarop direct actie was vereist; deze moesten worden nagezonden. Hetzelfde gold voor bijzondere brieven. De secretaris was tijdelijk verantwoordelijk voor de sleutels van de grote geldkamer. De afdoening van resoluties en *depêches* werd aan de Raad overgedragen. Dit gold eveneens voor de criminele procedures; deze moesten worden afgedaan om te voorkomen dat misdadigers langdurig in de gevangenis verbleven en hierdoor hoge kosten werden gemaakt. Tot slot stond in het protocol dat alle producten die door het Hof waren aangevraagd op grond van het traktaat moesten worden geleverd en betaald, met uitzondering van de olifanten, die aan de koning waren beloofd als gift.

In alles was voorzien en het leek of alles rustig was. Op 6 januari 1767 ging het echter mis; omstreeks 07.30 uur verzamelden zich van alle kanten lage militairen in volle wapenuitrus-

9 SLNA, inv. nr. 1/3076, Resolutie Raad, 22 oktober 1773; Falck en echtgenote en 'enige Juffr. naast De Coste, kapitein De Ridder, Billing en de Franse reiziger M. Toretter met het gallij Dortha voor de eerste maal door de nieuwe doorgraverij naar Kulture gevaren. Deze middag de werken aan de mond van het lak (= meer) van Morottae [gezien]. Het middagmaal [aldaar] gehouden en s'anderen daags, 's middags te Diagamme en van daar avonds te Kulture gearriveert'. De 27ste ging Falck via de landweg van Kalutara terug naar Colombo.

10 Wagenaar c.s., Van Imhoff op dienstreis.

11 NA, VOC inv. nr. 3203, Resolutie Raad, 21 februari 1767; SLNA, inv. nr. 1/2476, Memorie met instructies bij afwezigheid gouverneur, 14 november 1766.

Kaart 6 “Colombo den 30: Decemb. A: o 1756 B: s V: Lier”, Verbeterde Plan/van het Casteel en de stad Colombo’ (Nationaal Archief, Den Haag).

ting bij de officierswoningen op het Kasteel. De aanwezige officieren konden hen niet tot de orde brengen waarna de soldaten ‘onder een afgrijselijk geschreeuw’ naar de Rotterdamse wacht bij het gelijknamige bastion liepen langs de gracht naar het Delftse Plein, gelegen voor de hoofdwacht. Hier kregen de wacht en enige officieren geen kans hen tegen te houden. De grenadiers sloten zich bij hen aan. Een aantal ‘heren’ kreeg klappen; vervolgens liep de groep om acht uur de poort uit naar de Grote Pas waar Falck op dat moment verbleef. De soldaten wilden hun bezwaren aan hem kenbaar maken. Hij was vlak voor hun komst op de hoogte gesteld van hun grieven en ging hen met ‘de grootste bedaardheid tegemoet,

sprak hen aan en bragte door hoog deselves wijselijk en niet minder moeite zo verre dat genoegzaam tot bedaardheid'.¹² Hierna keerden zij naar hun onderkomens op het Kasteel terug. Tegen de leiders zou hard worden opgetreden; Falck had wel begrip voor hun grieven en onderkende volledig de achtergrond van deze 'gevaerlijke muiterij'. De onrust onder de militairen was al geruime tijd daarvoor door hem aangekaart bij Hope. Hij had er voor gepleit een groot aantal soldaten die naar Patria wilden terugkeren door de beëindiging van de oorlog tegen Kandy ontslag te verlenen. Dit werd aan de meesten geweigerd en was voor de 'moeite maekers' een reden om in verzet te komen. Hun grootste bezwaar was echter dat zij na de vrede veel minder zouden gaan verdienen waardoor zij niet in staat zouden zijn hun schulden en 'transport'¹³ af te betalen als zij waren uitgediend. Er was door de beëindiging van de oorlog minder werk met gevolg dat zij maar voor drie maanden kregen uitbetaald. Falck vond dat de Compagnie moest bijspringen 'willen we rust en vrede onder het garnizoen houden'.¹⁴ Hij stelde voor hun dienstverband niet met een schuld te laten beginnen. Zij zouden op Ceylon slechts gedurende drie maanden in het seizoen¹⁵ contant geld kunnen verdienen en hielden niets over voor extra's zoals drank, tabak of een nieuwe uitrusting. Indien zij in het ziekenhuis terecht kwamen, duurde de periode zonder inkomsten nog langer. Falck ging er van uit dat de soldaten meestal nog een schuld hadden opgebouwd van omstreeks fl. 25,- bij een zielverkoper voor hun vertrek uit Amsterdam of Middelburg; in werkelijkheid kregen zij fl. 150,- als handgeld bij hun aanmonsterring. Hij merkte tevens op dat de Britse en Franse militairen geen schuldopbouw kenden.

Hope antwoordde dat zijn voorstel moeilijk te realiseren was omdat de zielverkopers die het 'volk tot in het hart van Duitschlant oploopen, die kosten niet konden goedmaeken'. Hij had gehoopt dat na de vrede de rekruten naar de Coromandel konden worden gezonden, naar Batavia of naar de 'groote oost', maar de Hoge Regering had het geld voor de soldaten nu voor eigen uitgaven bestemd. Hij wierp de retorische vraag op wat er zou zijn gebeurd als de oorlog was doorgegaan. Het werven van militairen was heel moeilijk geworden; de bewindhebbers van de kamers van Rotterdam en Delft hadden moeten toestaan dat slechts tweederde van hun gewone equipage met de 'Paesschen' vertrokken.¹⁶ De zorgzaamheid voor de soldaten was typerend voor de medemenselijkheid van Falck en komt nader aan de orde in het hoofdstuk over de 'rechtschapen gouverneur'.

Hoewel er nog weinig te merken was van de oorlog, wees Falck de Raad er op dat een generaal pardon was afgelopen dat tot twee jaar na de oorlog had gegolden. Rebellen, dat wil zeggen Singalezen die in dienst van de Compagnie waren geweest, die steun hadden verleend aan Kandy en zich eind 1768 nog niet hadden gemeld, kregen geen pardon meer.¹⁷

¹² SLNA, inv. nr. 1/3073, Dagregister, 6 januari 1767.

¹³ Hier gaat het niet om transport maar om de transportbrief waarmee bij vertrekskosten waren voorgeschoten.

¹⁴ NA, Collectie Hope inv. nr. 33, Iman Willem Falck aan Thomas Hope (duplikaat), 19 januari 1767.

¹⁵ Met het seizoen werd bedoeld de periode dat zij op het eiland waren om de chaliassen te beschermen tijdens het kaneelschillen of dat zij aan de Overwal dienden tijdens het krijgsseizoen.

¹⁶ NA, Collectie Hope, inv. nr. 33, Iman Willem Falck aan Thomas Hope, 19 januari 1767; onderaan deze brief had Hope zijn antwoord aan Falck geschreven waaraan hier wordt gerefereerd.

¹⁷ NA, VOC inv. nr. 3234, Resolutie Raad, 17 oktober 1768; het betrof de gewezen modialiair de attepattoo te Matara, Don Konstantijn Wiedjeje Diewakker Eke Naie; hij was overgelopen naar het Hof te Kandy. Bij terugkomst verbannen door de Compagnie naar Tuticorin.

Begin 1771 dreigde er wederom een opstand binnen het garnizoen. Enige soldaten van het Korps Jagers behorend tot de compagnie van kapitein Baatke waren van plan op zaterdag 9 februari de wapens tegen hun meerderen op te nemen. Hun actie lekte voortijdig uit en de vijf leiders konden worden opgepakt voordat er wat gebeurde. De Raad oordeelde dat meteen een voorbeeld moest worden gesteld en dat zij allen hard moesten worden gestraft. Falck was van mening dat niet alle vijf even schuldig waren. Hoewel soldaat Alexander Pierouwsky¹⁸ de leider was, eiste de Raad van Justitie tegen allen de doodstraf. Falck was van oordeel dat 'de straffe volgens het zeggen der regtsgeleerde zich wijnigen en de schrik over allen uitstrekken moeten'. De uitgesproken doodstraf betekende dat het vonnis in de Raad moest worden besproken. Falck twijfelde of zij allen naar 'den Eisch van de wet, doodschuldig waren, maer hier hadde gevolgt de gewoone handelwijze van ons recht bakenen ...'. Volgens de jurist Falck behoorde een onderscheid te worden gemaakt tussen hoofdschuldigen en medeschuldigen. Als voorbeeld noemde hij in zijn lange betoog een strafvonnis uit 1748 voor het Hof van Utrecht wegens oproerige plunderingen en andere baldadigheden. Hierbij waren twee personen tot de galg veroordeeld. De anderen kregen mindere straffen. Als tweede voorbeeld haalde hij aan een opstand binnen het regiment Baden-Baden in Batavia. Hij wilde ook dat in het proces tegen de vijf in Colombo een eerlijke en goede afweging bij het vaststellen van de strafmaat werd gemaakt. Dit rationeel en rechtvaardig handelen was kenmerkend voor Falcks bestuursstijl.

Muiterijen en interne spanningen bleven plaatsvinden. Op 2 september 1772 morde het Europese garnizoen in Trincomalee tegen het opperhoofd Johan Willem Schorer.¹⁹

Kapitein Bodenschatz van het garnizoen van Colombo kreeg van Falck direct opdracht een onderzoek in te stellen. Het commando over de troepen werd tijdelijk ontnomen aan kapitein Hageman. Uit het gedetailleerde en gedegen rapport van Bodenschatz komen de achtergronden, het verloop en de uiteindelijke schuldigen naar voren. De Europese soldaten beklagden zich omdat zij niet tegen een redelijke prijs goederen mochten kopen uit de pakhuizen van de Compagnie. Een tweetal 'belhamels' had de rest opgestookt. Het was fout gegaan doordat Hageman, die zeer door zijn soldaten werd gerespecteerd, niet meteen deze twee 'muyt makers' had gearresteerd. In een later stadium stelde hij Schorer voor hen naar Jaffna te zenden, maar het opperhoofd kon geen schip beschikbaar stellen. De volgende dag hadden drank en baldadigheid de soldaten opgezweept en waren er pakhuizen geplunderd.

Aanvankelijk wilden de weer volledig loyale troepen niets zeggen toen zij in een kring bijeen waren gebracht. In persoonlijke gesprekken vertelde een aantal officieren, onderof-

¹⁸ NA, VOC-Opvarenden; er komt hierin geen soldaat Alexander Pierouwsky voor maar wel de soldaat Alexander Pieparoslie uit Bilou (= Bilov, dorpje in Moravië-Silezië); 1767 uitgevaren voor de Kamer Amsterdam met het VOC-schip Vlietlust; 1768 Ceylon, overleed nadat hij gestraft was (datum onduidelijk).

¹⁹ Mr. Jo(h)an Willem Schorer (Middelburg, ?-Colombo, 1791), 1752 promoveerde in de rechtsgeleerdheid universiteit van Leiden; uitgevaren voor de Kamer Zeeland met het VOC-schip? als onderkoopman; 17? onderkoopman Ternate; 1757 ten onrechte zonder gage naar Batavia (Generale Missive 1756-1761, 128); Colombo (Idem, 184); 1759 soldijboekhouder en kassier (Idem, 445); 1760 fiscaal Jaffna (Idem, 584); 1767 opperhoofd Mannar (SLNA, inv. nr. 1/2460, klad instructie door Falck persoonlijk geschreven); 1769 beschuldigingen wegens nalatigheid over zijn handel in Mannar werd door de Raad ongegrond verklaard (NA, VOC inv. nr. 3264, 28 augustus 1769); 1769 opperhoofd Trincomalee en koopman (NA, VOC inv. nr. 3234, Resolutie Raad, 26 oktober 1768), nam regelmatig deel aan de vergaderingen van de Raad van Ceylon; 1781 opperkoopman en lid van het Bataviaasch Genootschap; huwde met Juliana Cornelia Lebeck.

ficiëren en soldaten de ware toedracht. Volgens Bodenschatz was de situatie hersteld indien 'Jan Willem Steijnbregger en Frederik Houthuijs, de eenigste Meuytmaakers, ophitsers en aanvoerders' plus andere 'voorspreekers en woordvoerders' weg waren en het krijgsvolk wat tegemoet werd gekomen. De 'wortel van murmering [was dan] ten eenemaal en ten al afgesneden'. Tot slot kon Hageman in zijn commando worden hersteld.²⁰

De rust op het eiland leek begin 1774 wederom weer even doorbroken na verschillende berichten dat Muhammad Ali van Carnatica met Britse steun een aanval aan het voorbereiden zou zijn op Ceylon, hetgeen loos alarm bleek te zijn zoals verderop in dit hoofdstuk valt te lezen.

In Galle was het een paar weken daarvoor eveneens onrustig geweest door een opstandje. Het leek het begin van een mouterij; het kon snel worden neergeslagen. Achttien inlandse opstandelingen werden voor de Raad van Justitie geleid. Een aantal verklaarde dat zij er niets mee te maken hadden en toevallig in de samenscholing terecht waren gekomen. Uiteindelijk werd maar één van hen in de boeien geslagen en naar het eiland Allandale voor Tuticorin verscheept. De overigen werden van vervolging ontslagen. Deze zaak werd in de Raad van Ceylon besproken zoals dat met alle belangrijke zaken uit de dessavonieën van Galle en Jaffna gebeurde.²¹

Deze gebeurtenissen geven aan dat de commandeurs van Galle, Arnoldus de Lij, en van Jaffna, Moens, niet zomaar hun gang konden gaan. Geleidelijk aan trok Falck de touwtjes steeds meer naar zich toe. Hij liet de Raad besluiten dat de commandeurs van Jaffna en Galle alsmede de opperhoofden van Tuticorin en Trincomalee al hun resoluties maandelijks in kopie naar Colombo moesten sturen. Dit gold eveneens voor de negotieboeken van Matara, Batticaloa en Mannar. De Residenten van de Overwal mochten hun resoluties jaarlijks inleveren.²² Op deze wijze had het bestuur inzicht in wat er lokaal gebeurde. Iedere dienaar van hoog tot laag kon bij eventuele malversaties of andere knoeierijen direct stevig worden aangepakt. Falck gruwde van zelfverrijking. Dergelijke zaken bracht hij in de Raad om als voorbeeld te dienen. Zo kwamen ter sprake de ondeugdelijke afdracht van gelden door functionarissen in de rang van koopman en onderkoopman. De koopman werd gedwongen tot de verkoop van al zijn bezittingen.²³

Schrikker wekt de indruk dat de commandeurs in deze periode hun gang konden gaan en dat Falck weinig intervenieerde. Als voorbeeld haalt zij Arnoldus de Lij in Galle aan en verwijst daarbij naar een passage uit diens brief uit 1773 aan zijn neef en patroon, de bewindhebber Mr. Gerard van Vredenburg²⁴ 'Wat de Ceijlonse zaaken aanbelangt, bemoei mij met

²⁰ SLNA, inv. nr. 1/3160, 'Rapport nopens de Klagten de welke het Europeese Garnison alhier te Trinkomomaale bij den laatst op den 2^e september deeses Jaars 1772, ontstaane en verwekte opstande tegenover haar opperhoofd Mr. Jan Willem Schorer ...', Trincomalee, 22 oktober 1772; kapitein Bodenschatz had op 16 september 1772 opdracht gekregen een onderzoek in te stellen over hetgeen was voorgevallen onder de soldaten te Trincomalee.

²¹ SLNA, inv. nr. 1/3077, Resolutie Raad, 17 maart 1774.

²² SLNA, inv. nr. 1/3404, Resolutie Raad, 19 april 1774.

²³ SLNA, inv. nr. 1/3077, Resolutie Raad, 4 mei 1774.

²⁴ Mr. Gerard van Vredenburg (Den Haag, 1710-'s-Gravenzande, 1784), zoon van Mr. Adriaan, burgemeester van Delft en bewindhebber van de VOC; 1731 doctor in de rechten universiteit van Leiden; huwde (1) Agatha Corvina van der Dussen en (2) Catheria Elisabeth de Vries; 1732 advocaat Hof van Holland; 1739 bewindhebber van VOC voor de Kamer Delft; ontvanger-generaal van de geestelijke goederen van Delftland (NA, Collectie Van Vredenburg inv. nr. 206-207);

niets anders als het aanvertrouwd Commandement aanbelangt'. Hij geeft vervolgens een snier over Falck: '... ben met de Gouverneur, schoon de hoogmoet en de waanwijs hoog met de rijkdom accresseert, in redelijke terme ...'.²⁵ De brief omvat echter veel meer. Hij geeft de diepe frustraties van De Lij weer over met name Moens en Van Angelbeek. Ook beschuldigde hij Moens zich als executeur testamentair van gouverneur Van Eck te hebben verrijkt en dat hij dankzij zijn vader in Middelburg, die connecties had met de Zeeuwse bewindhebber Van Citters, tot opperkoopman zou zijn benoemd. Door Moens' 'grillen en dolligheden' zou er tweedracht tussen zijn broer Andreas en Van Eck zijn ontstaan waardoor Andreas moest vertrekken. Moens en Van Angelbeek zouden Van Eck hebben misleid door te zeggen dat Andreas tegen Kandy moest optrekken. Andreas had geadviseerd vrede te sluiten 'daar nu een oorlog zonder eijnde voor de deur stond'. Het ongenoegen dat dit te weeg had gebracht bij de 'goeden Geldersman [Van Eck]', was te veel voor zijn hart geweest doordat hij dag en nacht geen rust had gehad. Hierdoor was zijn leven 'gecindigt'.

De beschuldigingen en het optreden van Arnoldus de Lij tegen Falck vragen om een nadere toelichting over de gebroeders De Lij.

9.2 Arnoldus de Lij

... een querulante [kwel-]geest ...²⁶

Voor zover bekend was er maar één hogere Compagniesdienaar op Ceylon waar Falck niet goed mee overweg kon: Arnoldus de Lij.²⁷ Hij en zijn oudere broer Andreas²⁸ waren negen jaar na elkaar naar Azië vertrokken en bevonden zich vanaf 1756 op Ceylon of in de Onderhorigheden. Zij waren uitgesproken lastig en eigengereid, gefrustreerd en hadden hun eigen opvattingen over het bestuurlijk en commerciële beleid van de Compagnie. Zij werden daarom tijdens hun moeizame carrière herhaaldelijk tot de orde geroepen.

1759 meesterschap van de houtvesterij Holland; correspondeerde als bewindhebber met zijn neef Arnoldus de Lij (NA, Collectie Heeres, inv. nr. 13)

²⁵ Schrikker, *Expansion and Reform*, 223 noot 101 m.v.n. SLNA, 1/3425. De gehele brief uit 1772 van Arnoldus de Lij aan Gerard van Verdenburch is verwerkt in paragraaf 9.2. Aan het einde van het citaat staat niet '... schoon de hoogmoet en de waan wijt loop[en]d met rijkdom accresteert, in redelijke terme' maar hetgeen als citaat is aangehaald.

²⁶ NA, VOC inv. nr. 4487, Resolutie Haags Besogne, 10 maart 1769.

²⁷ Arnoldus de Lij (Bergen op Zoom, ?-Batavia, 1784), broer van Andreas Jacobus; 1742 cadet; 1747 vaandrig in een regiment ten laste van de Staten van Zeeland (NA, Collectie Heeres inv. nr. 13, Arnoldus de Lij aan de Prins, 1768); huwde Cornelia dochter van Pieter Elders, dessave van Colombo; 1755 uitgevaren voor de Kamer Zeeland met het VOC-schip Vrijburg als onderkoopman (NA, VOC inv. nr. 12123, Scheepssoldijboek Vrijburg); 1756 Colombo; 1758 opperhoofd Mannar, koopman; 1761 opperhoofd en dessave Matara; 1762 opperkoopman; 1766 commandeur van Galle; mede ondertekenaar Verdrag met Kandy; 1783 extraordinaris raad Batavia (Raven-Hart, *Dutch wars*, 198/199; NA, VOC-Opvarenden; Collectie Heeres inv. nr. 13, diverse brieven aan Van Vredenburch, de Prins en Thomas Hope). Arnoldus had nog een zuster in Batavia en een schoonzoon in Tuticorin.

²⁸ Andreas Jacobus de Lij (Bergen op Zoom, ?-Batavia, 1768), 1746 uitgevaren voor de Kamer Zeeland met het VOC-schip Gustaaf Willem als assistent; 1747 Batavia; 1757 negotieboekhouder Colombo; opperhoofd te Quilon, Malabar; opperhoofd Mannar; 1761 hoofdadministrateur Colombo, opperkoopman; 1765 boekhouder generaal Batavia (NA, VOC-Opvarenden; Raven-Hart, *Dutch wars*, 60).

Er werden disciplinaire maatregelen tegen Andreas aangekondigd maar nimmer ten uitvoer gebracht. Beiden lieten zich kritisch uit over hun respectievelijke gouverneurs, Van Eck en Falck en de raden van Colombo. Dankzij enige beschermers en invloedrijke familieleden en vrienden onder de leden van de Hoge Regering²⁹ en onder de bewindhebbers wisten ze toch nog carrière te maken. Andreas en Arnoldus voelden zich zeer gegriefd dat zij herhaaldelijk werden gepasseerd voor bevordering. Gouverneur-Generaal Van der Parra moest volgens Arnoldus niets van hem hebben.³⁰ De verhouding tussen Van Eck en Andreas was volgens Raven-Hart 'consistently acrimonious'.³¹ De grootste aanvaring tussen Van Eck en Andreas ging over een hernieuwde aanval tegen Kandy. Andreas zag hier niets in. Na lang wikken en wegen was hij uiteindelijk als lid van de Raad van Ceylon in 1763 schoorvoetend akkoord gegaan met deze veldtocht. Na de mislukking hiervan gaf hij duidelijk lucht van zijn misnoegen.³² Op 14 november 1764 schreef hij een persoonlijke brief met zijn bezwaren aan de bewindhebbers hetgeen tegen de hiërarchische regels was. Tegen een nieuwe aanval tekende hij schriftelijk verzet aan. Hij was voorstander van een regeling met het Hof. Alle claims van de Compagnie op land zouden moeten worden geschrapt; er zouden slechts goede afspraken moeten worden gemaakt over het schillen van kaneel en de soevereiniteit over de maritieme provincies. Van Eck was hier mordicus tegen en sloot De Lij van verdere bijeenkomsten uit.³³ Batavia had nog enig begrip voor Andreas; het was eveneens verdeeld.

De beschuldiging van Van Eck dat Andreas informatie zou hebben uitgewisseld met de dispensier op Cochin werd als zeer ernstig opgevat. Het was volgens de instructie verboden zaken die in de Secrete Raad waren besproken naar buiten te brengen; het Hof zou zo achter deze geheime informatie kunnen komen. Van Eck eiste van Andreas dat hij in het vervolg alle secrete zaken die hem ter oren waren gekomen direct aan hem zou communiceren en deze niet zelf naar buiten mocht brengen. Het lukte hem vervolgens met een machtiging van de Hoge Regering Andreas uit de Raad te zetten. De Hoge Regering ontbood vervolgens Andreas wegens obstructie naar Batavia. Hij was het daar helemaal mee oneens en schreef dat hij kon bewijzen dat hij zich niet schuldig had gemaakt aan loslippigheid; er was geen reden hem te corrigeren. De Hoge Regering vroeg hierop aan Van Eck om met schriftelijke bewijslast te komen. Deze antwoordde dat hij deze niet bezat, maar bleef hem '... een querulant vinden, maar de [Hoge] regering moest zelf maar zien'.³⁴ Na de daad van Van Eck diende Andreas een rekwest in bij de Hoge Regering om op haar maatregel van zijn ontslag terug te komen en hem wederom aan te stellen. Zijn verzoek werd gehonoreerd en het besluit om hem te ontbieden naar Batavia werd ingetrokken.

Uit het uitvoerig onderzoek naar zijn handelen was niets gekomen; Batavia was van oordeel dat hij van goede naam en faam was. De beschuldigingen kwamen volgens Andreas van een vreemdeling die toevallig in Colombo verbleef; iemand die 'niet meer dan een fortuin-

²⁹ Arnoldus had als vrienden in de Hoge Regering Ossenburch en Haksteen.

³⁰ NA, Collectie Heeres 13, Arnoldus de Lij aan Gerard van Vredenburg, 31 januari 1767.

³¹ Raven-Hart, *Dutch wars*, 8.

³² Zwier, *Verdrag van 1766*, 52.

³³ Kotelawele, 'Muslims under Dutch Rule', 261-3.

³⁴ NA, VOC inv. nr. 1331, Lubert Jan baron van Eck aan Gouverneur-Generaal en Raden, 10 januari 1765.

zoeker' was.³⁵ Met deze vreemdeling doelde hij op de Franse agent La Baume aan het Hof van Mysore. Deze was misschien niet geheel betrouwbaar; een fortuinzoeker was hij niet. Vlak na aankomst van Falck kreeg Andreas te horen dat de Hoge Regering had besloten hem te verlossen;³⁶ hij kon min of meer verplicht naar Patria vertrekken maar zou niet verder komen dan Batavia waar hij stierf. Met verwijzing van de laatste passage in de vorige paragraaf wekt Arnoldus de indruk dat zijn broer wel degelijk moest vertrekken van Ceylon. In Batavia liet Andreas een klagende weduwe achter die vond dat haar man 'zo veel korten is gedaan'.³⁷

De broers waren uit hetzelfde hout gesneden. Arnoldus werd in 1766 tot commandeur van Galle benoemd als opvolger van de overleden Abraham Samlant. Hij zou deze functie achttien jaar lang bekleden maar vond allang dat hem hogere functies toekwamen.

Bij de benoemingen van de nieuwe gouverneurs op Ambon en Ceylon was hij tot de conclusie gekomen dat deze functies door Gouverneur-Generaal Van der Parra alleen maar werden toebedeeld aan secretarissen van de Hoge Regering. Dit was nergens op gebaseerd; toevallig waren Fockens en Falck secretaris geweest. Arnoldus deed trouwens opgetogen over de benoeming van Falck: 'Ceilon had waarlijk geen gelukkiger oogenblik kunnen treffen als de aanstelling van de Heer Mr. Iman Willem Falck; een moderaat, verstandig en godsvruchtig Heer'.³⁸ Deze positieve houding sloeg na een paar jaar om.

In 1768 schreef hij aan Van Vredenburg dat Falck als gouverneur niet lang zou 'continueren'. Hij 'laboreert' aan een 'haarsen ziekte en zenuwe ziekte'.³⁹ Aan zowel de Prins⁴⁰ als zijn representant Hope schreef hij een verzoek om bevordering en liet zijn belangstelling voor de post van gouverneur doorschemeren.⁴¹

Omstreeks deze tijd deed zich, voor zover bekend, een eerste zakelijk conflict voor tussen Falck en Arnoldus; het ging over de bouw van officierswoningen binnen de vesting Galle. Arnoldus wenste er vier; de Raad bracht zijn wens terug tot twee.⁴² Enige weken daarna had hij gedraald met het terugzenden van overtoollige onderofficieren van de Maleiers naar Batavia, waarop Falck de Secrete Raad voorstelde een scherpe brief te sturen met de opdracht dit alsnog te doen.⁴³ In augustus deelde Falck de Raad mee dat hij bij het doornemen van de maandelijksse kasrekening van Matara verscheidene ongeschikte 'lastposten' had ontdekt; deze moesten 'geredresseerd' worden.

³⁵ NA, VOC inv. nr. 1331, Rekwest wordt vermeld in 'Extract uit de generaale Resolutie genomen in de Raade van India op den zestiende Aug; An. 1765'.

³⁶ Hij mocht terugkeren naar Patria. In het geval van Andreas was het niet vrijwillig, maar een opdracht.

³⁷ NA, Collectie Heeres inv. nr. 13, B. Panneel, weduwe De Lij (Batavia) aan Gerard van Vredenburg, 20 oktober 1779; een reactie op het rouwbeklag van Van Vredenburg; zij vond trouwens ook dat haar zwager verdiende te worden bevorderd.

³⁸ NA, Collectie Heeres inv. nr. 13, Arnoldus de Lij aan Gerard van Vredenburg, 2 februari 1768 (de brief had vooral betrekking op de dood van zijn broer Andreas Jacobus).

³⁹ NA, Collectie Heeres inv. nr. 13, Arnoldus de Lij aan Gerard van Vredenburg, 2 februari 1768.

⁴⁰ NA, Collectie Heeres inv. nr. 13, Arnoldus de Lij aan de Prins, 16 november 1768; in deze brief had hij zijn CV verwerkt.

⁴¹ NA, Collectie Heeres inv. nr. 13, Arnoldus de Lij aan Thomas Hope, 15 november 1768; 'den heer gouverneur laboorceert aan een haarsen ziekte' (deze mededeling herhaalde hij nogmaals zoals in voornoemde brief aan Van Vredenburg, 15 december 1770).

⁴² NA, VOC inv. nr. 3275, Resolutie Raad, 2 april 1766.

⁴³ NA, VOC inv. nr. 3275, Resolutie Raad, 18 april 1766.

Tot zijn vertrek uit Galle bleef Arnoldus problemen houden met Falck en de Raad; deze moesten niets hebben van zijn eigengereid handelen. Falck legde hem zoveel mogelijk aan banden. Arnoldus schroomde niet zijn ongenoegen links en rechts te verkondigen. Hij wekte de indruk dat hij zijn eigen gang kon gaan maar het tegendeel was waar. De ene keer ging het over materiële zaken de andere keer over bevorderingsvoorstellen van personeel. Zo ging de Raad met moeite akkoord met bevorderingen maar stemde niet in met verleende emolumenten en bevorderingen aan personen buiten het reglement om.⁴⁴ Het jaar daarop constateerde Falck dat er bij de compagnieën Maleiers van het garnizoen te Galle buiten een Europese duelmeeester ook een Europese schrijver rondliep; dit was tegen de uitdrukkelijke orders. Hij stelde dat dezen ten laste kwamen van degenen die deze ongekwalificeerde aanstelling hadden gedaan.⁴⁵ In de Raad van 1 maart 1768 werd uitvoerig gesproken over een geschil met Arnoldus over het beschrijven van de tombo van Matara. Hij had een brief geschreven waarin stond dat hij vond dat zijn gezag werd benadeeld door de gouverneur, die vooral ontevreden was over de trage voortgang van de tombobeschrijving. Hij was 'gebelgd' dat deze kritiek had geuit 'om dat de heer gouverneur quasi verzuimd heeft, hem daer op raad te pleegen'.

Falck schreef hierop terug dat '... zijn wel edele groot achtbaere in dit geval eigen rechter niet begeerde te zijn, maer liever zag dat deeze brief in orginale aen de Edele hooge regering van nederlands India te batavia gezonden en aen hoog de zelve de koreksie van gem. Commandeur overgelaten wierde'. De Raad besloot conform en verzocht de Hoge Regering genoegdoening van Arnoldus te eisen over diens optreden.⁴⁶ In het verslag van het Haags Besogne over 1768 viel de reactie van de Hoge Regering te lezen en het standpunt daarop van van de Compagnie '... met opzet wierd geballast met oude en afgeleefde dienaaren en op het werk dat de ministers van voorm. bediendes vorderden door hun onmogelijk kon worden verricht ...'. Er kwam eveneens naar voren 'wat voor een querulante geest de commandeur De Lij voornamelijk wierd gedreeven, en hoe zeer hij had verdient door de Ministers ipso facto gecorrigeert te worden'. Zij lieten de kwestie voor dat moment rusten en vertrouwden er op dat hij zich in de toekomst zou wachten 'de ministers en inzonderheid de Gouverneur Falck' zo te behandelen. Het Besogne ging ervan uit dat ook de Gouverneur en Raad hun macht handhaafden tegen dergelijke subordinatie.⁴⁷ Met deze ernstige reprimande kon hij het verder doen. De verhoudingen tussen Colombo en Arnoldus waren voorgoed verziekt. Falck was vanaf dat moment nog kritischer over alles wat er in Galle gebeurde en werd besloten.

Het mislopen van Arnoldus' benoeming in de vacature voor commandeur van Jaffna had hier misschien ook mee te maken. Arnoldus beklagde zich hierover bij Thomas Hope en bij de Hoge Regering in Batavia.⁴⁸ Volgens Arnoldus was het 'een afgebrooke gewoonte dat een commandeur van Gale, na Jaffna opteert'. De vacature was ontstaan doordat de zittende commandeur Lebeck⁴⁹ was overleden. De functie viel uiteindelijk toe aan de Hamburger

44 NA, VOC inv. nr. 3175, Resolutie Raad, 8 augustus 1766.

45 NA, VOC inv. nr. 3203, Resolutie Raad, 1 oktober 1767.

46 NA, VOC inv. nr. 3234, Resolutie Raad, 1 maart 1768.

47 NA, VOC inv. nr. 4487, Haags Besogne, 10 maart 1769.

48 NA, Collectie Heeres inv. nr. 13, Arnoldus de Lij aan Gouverneur-Generaal en Raden, 30 januari 1769.

49 Noël Antony Lebe(c)k (Hamburg, ?-Colombo, 1768), 1724 uitgevaren voor de Kamer Amsterdam met het VOC-schip

Christiaan Rose, die in het gevolg van Falck was meegekomen uit Batavia. Arnold vond de benoeming van deze 'vreemdeling' onvoorstelbaar. Hij schreef dat het hard was voor een Nederlandse familie die 'ambitie gepaard met bequaamheeden besit'. Hij had het 'niet afkonnen zijn mijn gevoeligheid over dit affond aan den heere gouverneur tekenen tegeeven'.⁵⁰

Na Jaffna ontspon zich een tweede benoemingsvete naar aanleiding van het ontslag op verzoek van gouverneur Senff van de Malabar. Wederom had Arnoldus gesolliciteerd en wederom werd hij gepasseerd door Falcks vertrouweling Moens: 'een man die nimmer opslag of bevel gevoerd heeft, een man onlangs Eerst door heeren Seventien, tegen reglementen om welke Merites, weet niemand opperkoopman geworden nu onlang eerst als hoofdadministrateur aangesteld, ik hersegge een man onkundig in de Mallabaarse zaaken onkundig in het stuk van Volks regeer in, een goed sekretaris'. Dat diens benoeming zo kon lopen in de Hoge Regering weet Arnoldus aan het gemis van zijn bondgenoot Ossenburch, die was overleden. Hij had De Lij schriftelijk beloofd zijn benoeming in de Hoge Regering te zullen steunen. Dit incident geeft een fraaie inkijk in de intriges met betrekking tot de benoemingen. 'De laagen van Nijt en afgunst hebbe dagelijks te bevegten'. Hij stapte niet op want hij had te weinig kapitaal vergaard. 'Zoo dat er niets weete om van dit lastig amploi afte-koomen'. Hij schreef over de contacten met Falck 'dat mij heeft beschuldigt schaetelijk ten minste mij geen kennis laten draagen dat egter wel behoorde, aangemerkt de tweede persoon van 't gouvernement de Naaste na den heer gouverneur dat men klagte was ingerigt is ook de condemnatie gevolgt'. Hij bleek het niet eens te zijn met degenen die de gouverneur 'een verwijt wilde gegeven als of hij zig met het Gouvernement gale niet behoorde te bemoeijen maar zulks aan de commandeur overtelaaten zoo de Colombose resolutie of liever de heer Smith hoofdadministrateur te dientijt nu al overleeden; spreekende vermeldt had, men mij zelve die niet behooren te laten uijtleggen alle dingen hebben tweehandvatten'.⁵¹

De lijst van incidenten ging door; in 1769 steunde de Raad Falck bij het niet bekrachtigen van een doodvonnis dat door de fiskaal van Galle was opgelegd. Hij vond dat de Hoge Regering zich hierover maar moest uitspreken.⁵² In 1770 werden processtukken teruggezonden naar Galle omdat de uitspraak op te weinig gronden was geschied.⁵³ Het jaar daarop haalde Arnoldus zich het ongenoegen op de hals van zowel Colombo, als Batavia en het Haags Besogne; hij was aanvankelijk niet streng genoeg opgetreden tegen de 'schraapzuchtige' commandant van Matara, luitenant Daniël Dittloff graaf van Ranzow.⁵⁴ Deze had on-

Wapen van Hoorn; 1724 Kaap de Goede Hoop; 1735 uitgevaren voor de Kamer Enkhuizen met het VOC-schip Hof niet altijd zomer als assistent; 1736 Batavia; 1745 droeg het opperhoofdschap van Malabar over aan Diederik van Domburg; 1756 hoofdadministrateur te Colombo; komt in conflict met gouverneur Joan Gideon Loten (Raat, Loten, 122-125), afgezet; naar Malakka; 1766 commandeur van Jaffna (NA, VOC inv. nr. 12431, Generale Monsterrol Ceylon 1767; NA, VOC-Opvarenden).

⁵⁰ NA, Collectie Heeres inv. nr. 13, Arnoldus de Lij aan Thomas Hope, 15 november 1769.

⁵¹ NA, Collectie Heeres inv. nr. 13, Arnoldus de Lij aan Gerard van Vredenburg, 20 januari 1772.

⁵² NA, VOC inv. nr. 3264, Resolutie Raad, 9 februari 1769.

⁵³ SLNA, inv. nr. 1/3075 en NA, VOC inv. nr. 3293, Resolutie Raad 12 mei 1770, 114ste verjaardag van de verovering van Colombo op de Portugezen.

⁵⁴ Daniël Dittloff graaf van (von) Ranz o(u)w (Colombo, 1741-Soerabaja, 1822), zoon Christoph Ferdinand Anthon des H.R. graaf, laatstelijk opperkoopman en luitenant kolonel te Batavia (1750); 1748 naar Europa voor scholing; 1761 ritmeester in Brunswijkse dienst; 1765 uitgevaren voor de Kamer Amsterdam met het VOC-schip Nieuwerkerk als militair

gepermitteerd geld voor zichzelf en de duelmeester achtergehouden. Dit leidde tot een opstand onder de Oosterlingen die weliswaar kon worden beteugeld, maar ernstige gevolgen had kunnen krijgen. Van Ranzow werd uiteindelijk gestraft.⁵⁵ Dit zou hem in zijn verdere carrière maar weinig schaden; hij werd koopman en eindigde zijn werkende leven zowaar als lid van de Raad van Justitie in Soerabaja.

Arnoldus schetst in zijn brief van begin 1772 aan neef Van Vredenburg dat alles rustig was: 'Dit jaar is rustig doorgebracht, de laagten van Nijt, wangunst en hoogmoed ons weeken ...', waarmee hij wil zeggen dat alle aantijgingen hem niet zozeer raakten. De jaren daar na gingen de problemen rond zijn persoon gewoon verder. In 1773 weigerde aanvankelijk het bestuur van Galle onder zijn leiding om bier en wijn voor de troepen te laten ophalen in Colombo.⁵⁶ In oktober van dat jaar verzocht hij wegens het gebrek aan waskaarsen de Raad van Ceylon een bedrag voor 500 stuks te voldoen omdat hij deze zelf had aangeschaft. Dit werd geweigerd, want dat was strijdig met de orders; hij kon het alleen in natura krijgen en dat gebeurde alsnog.⁵⁷

Eind 1773 liet Arnoldus in de eerder aangehaalde brief aan neef Van Vredenburg weten dat hij zeer verontwaardigd was dat hij niet was bevorderd tot raad extraordinaris in tegenstelling tot de heren Moens, Smit en Reijnst. Blijkbaar had hij een ander beeld over zichzelf ondanks alle incidenten. Hij schreef dat hem door de Prins ernstig onrecht was aangedaan en merkte op dat Moens nog maar onderkoopman was in 1763 toen hij reeds opperkoopman en dessave van Matara was. Hij waagde toen 'lijf en leeven' om mensen die waren ingesloten door muiters te ontzetten tijdens de moesson. Smit was 'een braaf heer van ijver en bemint', maar wel een van de 'neefjes' van de Gouverneur-Generaal Van der Parra en Reijnst was een over het paard getild persoon.⁵⁸

De problemen tussen Arnoldus en het bestuur in Colombo bleven nadien gewoon doorgaan; bij de controle in 1775 van de boekhouding van Galle bleek dat hij tien pennisten en twee kwekelingen in dienst had, hetgeen niet overeenkomstig het reglement was. Het mochten er maar acht zijn. Hij schreef dat een aantal Compagniesmedewerkers hieraan schuldig was; deze hadden onzorgvuldig de maandelijkse kasrekening bijgehouden. Voor het overige schoof hij de zaak af op de administrateur; toch kreeg Arnoldus een reprimande. Volgens de Raad moest de commandeur hier op letten; zij vond zijn verdediging een woordenstrijd de commandeur niet waardig.⁵⁹ Er waren daarnaast kosten voor inlandse bedien-

(onder pseudoniem); 1766 Batavia en vervolgens naar Colombo, cornet Dragonderkorps; 1766 Matara, luitenant; 1773 Colombo onderkoopman; 1775 consumptieboekhouder; 1780 eerste pakhuismeester te Galle; 1785 Colombo, onderkoopman, lid ambassade naar Kandy; 1786 opperhoofd Mannar; 1788 koopman; 1790 opperhoofd Negombo en Chilaw; 1793 eerste pakhuismeester Colombo; 1812 lid Raad van Justitie te Soerabaja (De Bruijn en Raben, *World of Jan Brandes*; Bosma en Raben, *Oude Indische wereld*; Vos, F.H. de, 'Genealogien', JDBUC 20 (1928) 2, 102-105; met veel onnauwkeurigheden; CBG *Genealogie Deunhouwer*; NA, VOC inv. nr. 8692, Resolutie Raad, 8 februari 1785).

55 NA, VOC inv. nr. 4491, Resolutie Haags Besogne, juni 1773; 'de luit. Von Radzow was hierover gestraft met verlies van het uijtgezette geld, den 21 maart 1772'.

56 NA, VOC inv. nr. 3378, Resolutie Raad, 1 juli 1773.

57 NA, VOC inv. nr. 3378, Resolutie Raad, 19 oktober 1773.

58 Isaak Reijnst (Amsterdam, ?-Batavia, 1775), 1756 uitgevaren voor de Kamer Amsterdam met het VOC-schip Lijmuiden als onderkoopman; 1757 Batavia; 1758 2^e pakhuismeester van de pakhuizen naast de Waterpoort; 1760 tweede dispensier; 1773 extraordinaris raad (NA, VOC-Opvarenden, *Generale Missiven 1756-1761*).

59 NA, VOC inv. nr. 3433, Resolutie Raad, 15 september 1775.

den opgevoerd voor een bedrag van fl. 2.8 zonder dat ergens uit bleek wat zij deden. De Raad ging hiermee na een lange discussie wel akkoord maar met 'grote aversie'.⁶⁰

In 1776 had Arnoldus wederom zijn oog laten vallen op de functie van commandeur van Jaffna. Hoofdadministrateur Bartholomeus Jakobus Raket⁶¹ had echter eerder zijn voorkeur voor deze post uitgesproken. In de Raad van 22 september werd de brief van de bewindhebbers over diens benoeming behandeld; Falck wenste Raket geluk.⁶² De plaats was vrijgevalen door het thuisvaren van de ziekelijke Christiaan Rose. Deze kwam op 6 februari met het geëigende ceremonieel als afkomend commandeur per schip aan in de baai van Colombo en werd begeleid naar het Kasteel voordat hij definitief thuis voer.⁶³ De Lij bleef wederom gefrustreerd in Galle achter. Op 8 mei 1781 kwam eindelijk voor hem het gunstige bericht bij de Raad binnen dat hij was voorgedragen als extraordinaris raad.⁶⁴ Na jarenlang aandringen en vele malen gepasseerd te zijn geweest, kreeg hij nu toch zijn bevordering. Gouverneur-Generaal Alting en een meerderheid van de Hoge Regering waren blijkbaar op zijn hand. Op 12 mei 1784 vertrok hij naar Batavia⁶⁵ aan boord van het VOC-schip Ceres. De Lij beweerde in 1773 dat hij had willen opstappen maar dat hij te veel geld had verloren.⁶⁶

9.3 Het strategisch belang van Ceylon

In het hoofdstuk over India wordt het grote belang voor de Britten en Fransen beschreven van de strategische haven van Trincomalee. In deze jaren liepen met grote regelmaat schepen van de Royal Navy hier binnen.⁶⁷ In 1772 betrof het een drietal Britse oorlogschepen: HMS Northumberland, HMS Warwick en HMS Swallow. Zij wensten ongevraagd gebruik te maken van de haven. Dit werd door het opperhoofd Schorer niet toegestaan; de schepen werden eerst beschoten met een losse flodder en vervolgens met vijf scherpe schoten; daarop staakten zij hun vaart. Een officier meldde zich daarop bij het opperhoofd met een verzoek gebruik te mogen maken van de baai. Dit werd toegestaan nadat hij een brief toonde van 4 oktober 1770 van het toenmalige opperhoofd van Trincomalee aan commandeur Lindsay⁶⁸ en zich beriep op het verdrag van 1678. Het probleem van vreemde oorlogschepen die zich wensten te bevoorraden deed zich ook elders op het eiland voor. Falck stelde zich niet te formeel op ten aanzien van verzoeken van Britse of Franse oorlogschepen in deze periode. Over

⁶⁰ NA, VOC inv. nr. 3175, Resolutie Raad, 8 augustus 1775.

⁶¹ Bartholomeus Jakobus Raket (Jaffna, ?-?), 1734 in dienst van de Compagnie op Ceylon als jongen; 1766 fiskaal (NA, VOC inv. nr. 3203, Resolutie Raad, 12 januari 1766); 1769 negotieboekhouder; 1774 hoofdadministrateur; 1776 commandeur van Jaffna, opperkoopman; (NA, VOC inv. nr. 3087, Resolutie Raad, 6 januari 1785; NA, VOC inv. nr. 5231, Generale Landmonsterrollen, 1783).

⁶² NA, VOC inv. nr. 3458, Resolutie Raad, 9 januari en 22 september 1776.

⁶³ SLNA, inv. nr. 1/3079, Dagregister, 6 februari 1776.

⁶⁴ NA, VOC inv. nr. 3642, Resolutie Raad Colombo, 8 mei 1781; 'Ontslagen als Cdr. Van Galle a.v.d. Ley mei 1783', *Nieuw Nederlandsch Jaarboek XIX*, (1784), 1191.

⁶⁵ NA, VOC inv. nr. 3666, Resolutie Raad, 9 februari 1784.

⁶⁶ '... al wel tien duisent rds. agteruijt geteerd ...'; SLNA, inv. nr. 1/3425, Arnoldus de Lij aan Gerard van Vredenburg, ? november 1773.

⁶⁷ NA, VOC inv. nr. 3350, Staat van Ceylon over 1772: paragraaf: 'Vreemde scheepen en vaartuigen'.

⁶⁸ Sir John Lindsay KB (1737-1788), 1769-1772 commandeur en commander-in-chief East India.

de bevoorrading van het Franse schip *Le Dauphin* kreeg hij een klacht van de bewindhebbers; zij wilden dat dit niet meer zou gebeuren:

't [is] ons gansch niet welgevallig dat in 1769 't fransche com.Schip *Le Dauphin* te Gale binnen gelopen en aldaar een geruime tijd verbleven is, wij kunnen te minder dat geval om onaangediend passeren vermits de heer Gouverneur Falck reeds eenigen tijd voor de komst van *Le Dauphin* geïnformeerd zijnde geweest 't voorneemen om een schip der gem. Comp. te Trinkomale te doen overwateren daar door gelegenheid heeft gehad zulks voorkomen ...⁶⁹

Zijn reactie was dat de Fransen 6000 rijksdaalders hadden betaald. Zij konden niet anders, omdat door de moessonstroming het varen naar Pondicherry onmogelijk was in dat jaargetijde. De Fransen en Britten stonden het ook in dit soort gevallen toe aan schepen van de Compagnie. Falck vond het verzoek redelijk en zag geen reden tot weigeren. 'Indien wij dient weegen bepaald en duidelijke orders krijgen, welke bij het doen van klagen over onze weigering niet blootstellen aan eene zorgelijke verantwoording, wij zullen ze spijtelijk opvolgen'⁷⁰

9.4 Contacten met patroon Thomas Hope

Het aanspreekpunt voor Falck in Patria bleef zijn toegedane patroon Thomas Hope die door zijn benoeming tot representant van de Prins in de vergadering van de Heren XVII nog belangrijker voor hem was geworden.⁷¹ Hope was van nu af aan de machtigste persoon onder de bewindhebbers. Hij stuurde hen aan zonder dat hij als voorzitter optrad, hoewel hij hiertoe gerechtigd was als plaatsvervanger van de opperbewindhebber. Hij liet het aan zijn medebestuurders over bij toerbeurt als voorzitter op te treden. Door met hen individueel voor de vergadering te overleggen, kon hij ongeremd aan de discussies deelnemen wetende welke standpunten de anderen zouden innemen. Allerlei dwarsverbanden tussen voorstellen en standpunten had hij zich dan al eigen kunnen maken en in zekere zin kunnen manipuleren via dit vooroverleg. Door zijn zeer omvangrijke correspondentie met alle hogere bestuurders, maar ook met een groot aantal uit het lagere echelon in de Oost, was hij op de hoogte van het gehele reilen en zeilen van de Compagnie. Hij zette daarom veelvuldig vragen uit met betrekking tot de bedrijfsvoering, handelsresultaten en politieke ontwikkelingen, waarbij hij zich soms excuseerde; het was niet voor zichzelf maar voor 'de Maatschappij'.⁷² Dat zal Falck wel niet altijd als waar hebben aangenomen; er was natuurlijk niets op tegen. Hij en anderen schroomden niet op hun beurt gedoseerd allerlei suggesties te doen;

⁶⁹ NA, VOC inv. nr. 3350, Resolutie Raad, 1 december 1772; aangehaalde brief van de Heren XVII aan Iman Willem Falck.

⁷⁰ NA, VOC inv. nr. 3350, Iman Willem Falck aan de Heren XVII, 1 december 1772.

⁷¹ NA, Collectie Hope inv. nr. 24, Thomas Hope aan Iman Willem Falck, 19 november 1766; 'Ik behoef niet te treden in de Eyenschappen van deze myne bediening en veel min aan te toonen welke vereystens daar aan zyn g'assochieerd, DHPC niet alleen opperbev. maar ook Gouv. Gen zynde van de gehele OIC zo hier te land als in alle de deelen en onderdelen van Indn. dus diegeene waar op het gehele gebouw van de Maatsch. is berustende ...'.

⁷² NA, Collectie Hope inv. nr. 24, Thomas Hope aan Iman Willem Falck, 19 november 1766; 'Ik voel dat ik lastig ben, maar het is niet voor myzelve het is ten dienste van de Maatsch ...'.

dit ging dan geheel buiten de Hoge Regering om. Dit beperkte haar invloed inclusief die van de Gouverneur-Generaal. Alle suggesties werden vaak aangevuld en geanonimiseerd in de vergadering van de Heren XVII in gebracht.

Aan Hope deed hij een suggestie om het aantal sterfgevallen onder de uitvarende zee-lieden aan boord van de VOC-schepen te verminderen. Hij had geconstateerd dat indien schepen later in het seizoen vertrokken deze werden doorgezonden naar Batavia waardoor het aantal doden en zieken tijdens de reis altijd groot was. Hij verwees hiervoor naar de vele slachtoffers aan boord van de VOC-schepen Gouverneur-Generaal en Hellevoetsluis. De Paaszending van Compagnieschepen naar Ceylon was eveneens ‘altijd zeer noodlottig voor het scheepsvolk’. Dat had grote gevolgen voor het op peil houden van de troepensterkte op het eiland. Hij bepleitte daarom de schepen met de troepenversterkingen niet half mei te laten vertrekken via het ongezonde Batavia maar ze rechtstreeks naar Ceylon te zenden.

9.5 Colombo en het Hof te Kandy

De verhoudingen tussen Colombo en Kandy werden ondanks het ‘haspelen’ van het ‘vernerende’ traktaat langzaam aan beter. Het Hof bleef wel steeds de marges opzoeken. Van daar dat het in 1768 een koninklijk gezantschap naar Batavia stuurde.

Het zou nog enige jaren duren, volgens de optimistische Falck, voordat het helemaal goed ging. De Hofgroten werden wel ‘van tijd tot tijd gezelliger’ tijdens de gezantschappen. Op zijn voorstel waren er zelfs twee vóór hun tocht naar Batavia op ‘familiaal bezoek geweest’. Dat was nog nooit eerder voorgekomen.⁷³ Twee jaar later toonde hij zich iets minder optimistisch: hoewel er met het Hof in ‘goed verstand’ werd geleefd, vroeg hij zich af ‘of het vertrouwen ooit lukken zal?’⁷⁴

Door het traktaat was het koninkrijk een vleugellamme staat geworden en kon het geen kant meer op. Alle kusten waren omgord door Compagniesland. Het Hof bleef geheel afhankelijk van handelsgunsten van de Compagnie. Helemaal afgesloten was het koninkrijk niet; smokkelhandel en illegale aanlandingen van personen en goederen waren niet te voorkomen; alleen handel en transport door grotere schepen konden effectief worden bestreden.

9.5.1 Ambassades en gezantschappen

Een van de belangrijke vormen van communicatie tussen het gouvernement in Colombo en van het Hof te Kandy was het uitrusten van ambassades enerzijds en koninklijke gezantschappen anderzijds. Aan het einde van 1766 begon de jaarlijkse routine van ambassades naar Kandy en koninklijke gezantschappen naar Colombo weer te draaien.

Dit gebruik stamde uit de tijd voor de Kandiaanse oorlog. De ambassadeurs van de Compagnie vertrokken in de regel eind januari of begin februari naar het Hof, maar het kwam ook voor dat zij pas in maart of zelfs in oktober op reis gingen. Een ambassade duurde

⁷³ NA, Collectie Hope inv. nr. 24, Iman Willem Falck aan Thomas Hope, 30 januari 1768.

⁷⁴ NA, Collectie Hope inv. nr. 36, Iman Willem Falck aan Thomas Hope, 12 november 1769.

meestal zo'n vijf weken. De koninklijke gezantschappen arriveerden in Colombo medio december of begin januari. In 1767 vond een ambassade plaats in januari. Deze werd door de Raad op voorstel van Falck opgedragen aan Van Angelbeek met als scriba de boekhouder Hermanus Meijer.⁷⁵ In zijn instructie stond dat de ambassadeur het Hof moest aanspreken op de punten uit het traktaat die nog niet ten uitvoer waren gebracht. Deze moesten conform de letter worden uitgevoerd. Er moesten afspraken worden gemaakt over het jaarlijks schillen van de kaneel in de Koningslanden en over de schadeloosstelling aan Kandy van de aan de Compagnie overgedragen landen.⁷⁶

Het vertrek van een ambassade naar Kandy uit Colombo ging gepaard met allerlei ceremonieel. Dit was enerzijds bedoeld om de importantie van de Compagnie aan te geven en anderzijds om indruk te maken op de lokale bevolking zowel binnen als buiten de Compagnieslanden. Er vond eerst een militaire mars plaats van het bataljon dat van buiten het fort naar binnen liep. Dit konden maar weinig Singalezen gade slaan. Zij mochten niet in de omgeving van het Kasteel komen. Het bataljon van Colombo was voor deze gelegenheid verdeeld in een 1^e divisie, een 2^e divisie, een 3^e of vaandeldivisie en een 4^e divisie. Om acht uur in de morgen begaven Falck, ambassadeur Van Angelbeek en de leden van de Raad zich over de binnenplaats van het Kasteel naar de ordinaire Raadkamer. Op een tafel 'onder een zogenaamd tempeltje met wit linnen bekleed op een spreekboort geplaatst'⁷⁷ lag de brief van Falck aan de koning. Deze was geschreven op verguld papier en omwonden met een overtrek van goud laken. Het geheel was op een lessenaar geplaatst. In de Raadkamer hielden de gouverneur en de leden van de Raad zich enige tijd op totdat Falck het teken gaf dat de plechtigheid kon beginnen. Hoofdadministrateur De Coste nam de brief uit het tempeltje en bracht deze buiten de deur van de Raadkamer naar de binnenplaats. De Coste plaatste vervolgens de brief op het hoofd van een sergeant. Daarna kwamen Falck, de ambassadeur en het verdere gevolg naar buiten. Zij namen allen plaats in de koetsen en vormden de kern van de ceremoniële stoet.⁷⁸ Deze kwam om negen uur in de ochtend aan niet ver van de buitenresidentie van de gouverneur, het Pas Naklegam. Hier moest de Kelani Ganga⁷⁹ worden overgestoken. Bij 'het sluisje' wenste Falck de ambassadeur een goede reis.

De compagnie grenadiers marcheerde eveneens tot aan de brug en gaf drie charges waarna zij het geweer presenteerde. Tot slot sprak de ambassadeur een dankwoord uit jegens al degenen die hem uitgeleide hadden gedaan; daarna kon de reis beginnen.

De staatsiekoetsen en het merendeel van de militairen maakten rechtsomkeert met uitzondering van het escorte van de ambassade. Omstreeks elf uur was iedereen weer terug op

75 Hermanus Meijer of Meier, boekhouder en gezworen klerk.

76 NA, Collectie Hope inv. nr. 23, Johan Gerard van Angelbeek aan Thomas Hope, 18 januari 1767.

77 NA, VOC inv. nr. 3203, Resolutie Raad, 4 februari 1767; verslag. Met het tempeltje werd bedoeld een baldakijn in de vorm van een tempeltje en met 'spreekboort' misschien een soort lessenaar?

78 1. Inlandse garde van de gouverneur met enige lakozijns gevolgd door de muziek; 2. Compagnie grenadiers plus de tweede divisie; 3. Geschenken voor het Kandiaanse Hof; 4. Brief voor de koning op het hoofd van de sergeant met twee aflossers plus het tempeltje met een korporaal en zes oppassers; 5. Lijfgarde van de gouverneur met een trompetter; 6. Twee trompetten van de Lijfgarde; 7. Koets met Falck en Van Angelbeek; 8. Lijfgarde van de gouverneur; 9. Rijtuigen leden van de politieke Raad; 10. Enige lakozijns (moet zijn: Lascorijnen).

79 Kelani Ganga (rivier) is 145 km lang en de 4de rivier in lengte van Sri Lanka; stroomt van de omgeving van de Sri Pada Berg naar Colombo.

het Kasteel. Na het uitstijgen van de gouverneur en leden van de Raad bedankten de officieren de soldaten voor hun inzet. Het escorte begeleidde de ambassade tot Sitawake⁸⁰ waar de grens was met het koninkrijk. Van nu af aan werd de ambassade begeleid door Kandiaanse dignitarissen en militairen. De verdere tocht was lang en vermoeiend. In de buurt van Kandy werd de ambassade opgewacht en vonden voorbesprekingen plaats met de Hofgroten. Er ging steeds veel tijd overheen voordat de ambassadeurs op het paleis werden uitgenodigd.

Een dergelijk was in de hier behandelde periode gebruikelijk; hoewel het voorkwam dat het uitgeleide slechts met 'ordinaire staatsie' plaatsvond, waarbij na de oversteek bij Pas Naklegam de ambassade wel werd begeleid door een militair escorte maar slechts 'vergezelschap' werd door een lid van de Raad en een onderkoopman.⁸¹

Een teruggekeerde ambassade werd wederom bij Sitawake opgehaald met een militair escorte door één of twee leden van de Raad. Bij Pas Naklegam werden zij daarna door nog enige andere leden van de Raad verwelkomd. De volgende dag deden de ambassadeurs verslag in de Raadsvergadering.

De aankomst van de ambassade van Van Angelbeek in maart 1767 verliep niet soepel; er ontstonden direct problemen over het al dan niet knielen tijdens de audiëntie bij de koning. De ambassadeur wees de Hofgroten die hem ontvingen op de afspraak in het traktaat. Zij zagen dat heel anders en wilden vasthouden aan het gebruikelijke ceremonieel. Een van hen zou daarbij hebben opgemerkt dat het traktaat een 'onnut papier was'.⁸² Van Angelbeeks reactie hierop was dat de audiëntie aan de koning dan niet doorging. Hij besloot de meegenomen geschenken aan de Hofgroten te overhandigen waarop de eerste geëmitteerde Paliapan Ralehami, gewezen disava van Oedepaltate zei dat 'De gezant zonder te knielen geen audiëntsie hebben en zonder audiëntsie niet vertrekken konde'. Van Angelbeek kreeg te horen dat hij via een 'zachte gevangenis' gedwongen zou worden te knielen. Van dit dreigement was hij niet erg onder de indruk en dus besloot hij ondanks dit verbod toch met zijn totale gevolg uit te breken mede gelet op het aankomende regenseizoen. Bij het horen van de berichten uit Kandy werd door Falck en enige Raden overwogen een detachement te sturen; niet ter bescherming van de ambassade maar om met geweld tegen het Hof op te treden. Beide opties: terugtrekken of aanvallen werden als gezichtsverlies beschouwd. Na uitvoerige discussie in de Raad werd uiteindelijk besloten een brief naar Van Angelbeek te zenden waarin stond dat het hem absoluut verboden was te knielen maar dat de ambassade wel zou moeten worden voltooid. Uiteindelijk werd door het Hof een oplossing gevonden; er zou een gordijn worden gehangen voor 'Zijne Doorluchtigsten en Grote Machtigsten Monarch Kirti Sri Radja Singa' zolang de ambassadeurs niet knielden. De officiële brief van Falck werd op een tafel gelegd en mocht niet rechtstreeks worden overhandigd. De besprekingen konden daarna worden gevoerd conform de instructie van de Raad.

⁸⁰ Sitawake was in het midden van de zestiende eeuw het centrum van het gelijknamig koninkrijk; 1597 veroverd op de Portugezen die er een fort bouwden. De Compagnie had er een redoute (schans).

⁸¹ SLNA, inv. nr. 1/3078, Verslag ambassade naar Kandy 21 januari 1775: ambassadeur koopman Jacob de Bordes; scriba, assistent Hendricus Volraad van Söhsten met begeleiding van Cornelis de Cock en onderkoopman Johannes Rijnouts.

⁸² NA, VOC inv. nr. 3199, 'Verslag van het voorgevallene in zijn togt naar het Hof van Kandij als ambassadeur', 23 maart 1767.

Tijdens de ambassades en gezantschappen werden min of meer jaarlijks dezelfde vragen gesteld. Het was een voortdurende herhaling van zetten waarbij Colombo domineerde. Beide partijen hielden vast aan hun eigen interpretatie. Het recht van de sterkste gold. Tijdens de Vierde Engelse Oorlog en vlak daarna moest de Compagnie echter terrein prijsgeven.

Kandy bleef altijd protesteren; het wenste telkens weer de teruggave van de veroverde gebieden, de kuststrook of stranden, en stelde dat zij eigen havens miste van waaruit zij handel kon drijven. Het antwoord was standaard afwijzend met verwijzing naar het gesloten traktaat.

Jaar in jaar uit vroegen de ambassadeurs uit Colombo hoe het stond met de deserteurs en weggelopen slaven. Voorop bij iedere audiëntie stond voor de Compagnie de formele toestemming voor het schillen van kaneel in de Koningslanden. Een herhaalde eis in 1768 was de teruggave van een kanon dat verloren was gegaan bij de eerste aanval van Van Eck op de stad Kandy. De Hofgroten reageerden hier gemaakt verbaasd op en vroegen nog eens precies wat voor een kanon het was, om even later te antwoordden dat zij het hadden zien liggen. Voor wat betreft de deserteurs merkten zij altijd op dat zij hun uiterste best zouden doen; slechts zeer mondjesmaat werd aan dit punt de komende jaren gevolg gegeven.

Bij het lezen van de jaarlijkse verslagen van de reizen naar Kandy bekruipt de lezer wel eens het gevoel dat Kandy zich sterker voordeed dan het in feite was met name wanneer het Hof niet wenste te voldoen aan zijn verplichtingen zoals het geven van toestemming voor het schillen van de kaneel in de Koningslanden. Het stelde zich steeds uitermate formalistisch op en verzon allerlei uitvluchten om niet aan zijn verplichtingen te voldoen. Het leek zich deze houding te kunnen permitteren zonder dat Colombo direct met harde tegenmaatregelen of militaire tegenacties dreigde zoals in 1767. De overwinnaars leken uiterst minzaam en flexibel. Falck en de Raad waren pragmatisch zoals eerder in het hoofdstuk over Zuid-India is uiteengezet. Zolang Kandy was ingekapseld, kon het Hof geen kant op. Waarom zou de Compagnie brute kracht gebruiken als zij uiteindelijk altijd aan het langste eind trok en toch haar zin kreeg met het laten schillen van de kaneel? Een eventueel militair ingrijpen tegen Kandy zou allerlei nadelige gevolgen hebben gehad. Het evenwicht en de status quo zouden hierdoor in de gehele regio worden verstoord. Er zouden extra troepen nodig zijn, waar de Hoge Regering helemaal niets voor voelde gelet op haar financiën. De grote uitgaven aan de Kandiaanse oorlog galden nog na op het kasteel van Batavia.

De koninklijke gezantschappen werden, nadat zij de gouverneur op de hoogte hadden gesteld van hun komst, aan de grens bij Sitawake opgewacht. Vervolgens werden zij begeleid met een militair escorte naar de vlakte bij Wolvendaal. Hier zetten de gezanten met hun gevolg, dat soms wel uit 585 personen bestond, hun tenten neer.⁸³ Twee dagen later werden zij met veel ceremonieel in koetsen, een bereden escorte en een begeleidingscommissie van twee Raadsleden naar het Kasteel gebracht. Bij hun aankomst werden zij met 25 saluutschoten en drie salvo's verwelkomd en in het logiesverblijf op het Kasteel ondergebracht. Bij aankomst van de gezanten werden de schepen in de haven gelast vanaf drie uur in de middag tot zes uur in de avond te vlaggen.

83 SLNA, inv. nr. 1/3078, Verslag koninklijk Gezantschap aan Kandy, 2 januari 1775.

Over het uit te voeren ceremonieel werd van te voren uitvoerig in de Raad van gedachten gewisseld. Tijdens hun verblijf werden de koninklijke gezanten altijd in een tweetal conferenties of audiënties ontvangen door de gouverneur en enige daartoe speciaal aangewezen leden van de Raad. Na afloop van het gezantschap werd de Hofgroten gevraagd of zij het kasteel wilden bezichtigen; af en toe maakten zij daar gebruik van.

Tijdens de besprekingen kwam regelmatig de kwaliteit van de kaneel aan de orde, los van de punten met betrekking tot het traktaat. In 1768 stelde Falck een heel ander punt aan de orde: hij verlangde de koning te ontmoeten.⁸⁴ Deze wens zou hij zeventien jaar later, vlak voor zijn dood, nog eens herhalen tijdens zijn allerlaatste ontmoeting met de gezanten. Een dergelijke ontmoeting zou nimmer plaatsvinden. Dat gold trouwens voor al zijn voorgangers en opvolgers. Van Eck leek bijna een uitzondering te worden toen hij de stad Kandy veroverde; de koning en zijn Hof waren echter bijtijds de bossen in gevlucht.

De instructie aan de ambassadeurs bleef min of meer dezelfde; zo kregen de ambassadeurs majoor Prins⁸⁵ en kapitein ingenieur Willem Otto van Massenvelt⁸⁶ in 1770 nogmaals de uitdrukkelijke opdracht mee dat zij niet mochten knielen; 'bij de ontmoeting zal de achtbaarheid van de maatschappij worden bewaard ...' en er moest nog eens duidelijk worden gemaakt welke grote voordelen er kleefden aan de vrede.⁸⁷

Falck en de leden van de Raad, inclusief de commandeurs van Galle en Jaffna behandelden de koning en zijn Hof met alle égards die een soevereine staat toekwam op basis van gelijkwaardigheid.⁸⁸

Bij het Kandiaanse gezantschap van 1769 werd gesproken over de wens van de koning om de nieuwe Indiase bruid voor diens broer via Colombo te laten doorreizen naar Kandy. De Raad ging akkoord en zou zorgen voor haar bescherming en veiligheid. Een escorte onder commando van majoor Prins van 's Kompanies on[o]verwinnelijke krijgsmackt' zou haar vergezellen.⁸⁹ Een speciaal in Colombo vervaardigd baldakijn moest dienen ter bescherming van de prinses, tegen de zon en ongewenste blikken. Er deed zich wel een probleem voor. De Indiase gezant die haar begeleidde was de moor Palkom Oedenaer. Hij was een vijand van de

⁸⁴ NA, VOC inv. nr. 9952, Verslag eerste conferentie Kandiaanse ambassadeurs, 26 november 1768.

⁸⁵ François Albertus Prins (?-Colombo, 1779), 1734 soldaat aan de penne; 1744 vaandrig; 1754 luitenant; 1757 kapitein; 1767 majoor.

⁸⁶ Willem Otto van Massenv(f)elt (Frankerlant, ?-Kaap de Goede Hoop, 1783), 1763 uitgevaren voor de Kamer Hoorn als kapitein-ingenieur op het VOC-schip Schagen; 1764 Batavia; 1765 Colombo – onderzocht in opdracht gouverneur Schreuder fort Cochin (NA, VOC inv. nr. 3147, Secrete instructie en rapport januari en maart 1765); 1771 repatrieert met het VOC-schip Pallas; 1779 woonachtig in Hilburghausen (Thüringen), in dienst van de vorst, hertog van Saksen-Hilburghausen; ging op reis met twee Silezische prinses door Europa na een grote stadsbrand; 1780 door overlijden vorst werkloos; verzocht Falck in zijn nieuwe functie te Batavia te mogen dienen 'bij de eerste mij gegeven wink' (NA, VOC-Opvarenden; NAK/HCA/ inv. nr. 32/719, Willem Otto van Massenvelt aan Iman Willem Falck, 15 november 1780); 1782 uitgevaren voor de Kamer Amsterdam als kapitein (militair) op het VOC-schip Zeepaard; 1783 overleden aan de Kaap (DAS, 4398.3; NA, VOC-Opvarenden).

⁸⁷ NA, VOC inv. nr. 4487, Haags Besogne, 2 juli 1770.

⁸⁸ NA, VOC inv. nr. 4487, Haags Besogne, 2 juli 1770; Instructie aan Kapitein Ing. Willem Otto van Massenvelt: 'bij de ontmoeting zal: Uwe achtbaarheid van de maatschappij moeten bewaren en bij ontmoeting van overblijfselen de Kandiaanse hoofdstad met vriendelijke ernst betuigen en geen haar breed af te wijken van het jongste tractaat waarbij afgesproken dat het volk aan beide zijde gelijk is. De Hofgroten zullen bij standvastigheid wel willen toegeven ook weer de kwestie van knielen dit is hem expliciet verboden'.

⁸⁹ NA, VOC inv. nr. 3264, Resolutie Secrete Raad, 31 maart 1769.

Compagnie tijdens de oorlog van 1766 en moest eigenlijk opgepakt worden. De Raad vroeg zich af wat te doen: arresteren, zijn doortocht weigeren of onopgemerkt over het grondgebied laten passeren. Palkom Oedenaer had de koning trouw gediend; indien men hem nu oppakte zou dat in Kandy in het geheel niet worden begrepen omdat er nu vrede heerste en deze moor een trouw onderdaan was volgens de Raad. Er werd besloten hem onopgemerkt doortocht te verlenen.⁹⁰

Over de ambassades tussen 1771-1775 valt weinig te zeggen behalve dat ambassadeur Holst⁹¹ in 1772 niet alleen een brief van Falck bij zich had maar ook een van de Gouverneur-Generaal Van der Parra. Falck schreef in zijn brief dat hij zeer ontstemd was over het niet naleven door het Hof van het artikel uit het traktaat over de weggelopen slaven. Het Hof wenste voor de slaven tegen de afspraken in geld of goederen te ontvangen. Hij vond dat schaamteloos en volledig in strijd met de afspraken. Van der Parra schreef aan de koning dat hij dit soort eisen niet zonder gevolgen kon laten passeren. In de praktijk kwam het er op neer dat noch Batavia noch Colombo harde maatregelen nam tegen het Hof.

Soms moesten de ambassadeurs delicate kwesties oplossen zoals de kwestie van de gift van een olifant in 1773. Falck had enige jaren daarvoor twee olifanten beloofd aan de koning maar deze waren nog steeds niet overgedragen en zouden ook niet meer komen. Bij de radja van Tanjore waren vier olifanten in beslag genomen door de nawab van Madura waaronder die voor de koning van Kandy. De Compagnie werd voor drie schadeloos gesteld maar niet voor de vierde. De Raad probeerde nu aan het Hof paarden ten geschenke te geven in plaats van de twee olifanten. Het Hof reageerde hier niet op. De Hofgroten vroegen 'schimpig' of Negapatnam in onze macht was of van de nawab van Madura; '... en zo wij de meesters [er] van waaren hoe de elephanten dan in Nababs handen kwamen ...'.⁹²

9.5.2 De politieke verhoudingen

In 1771 deed het gerucht de ronde dat het Hof schriftelijk contact had gezocht met de koning van Portugal via zijn Aziatische hoofdplaats Goa. Het bericht zou afkomstig zijn van een van de Hofgroten, de tweede Rijksadigaar of de disava van de Drie en Vier Korles; dezelfde die een belangrijk aandeel had gehad in de vredesonderhandelingen. Er kwamen berichten binnen dat er zelfs extra troepen in Goa waren gesignaleerd. Volgens een missive van Falck zou Portugal trachten 'zijn oude grootheid weer op te bouwen'.⁹³ Het verhaal verdween even snel als het was opgedoken; het was op niets gebaseerd. Portugal toonde verder geen enkele verdere ambitie in India of Ceylon. Het was hiertoe militair ook niet meer in staat.

⁹⁰ NA, VOC inv. nr. 3075, Resolutie Raad, 2 januari 1770.

⁹¹ Gerrit Engel Holst (Colombo, 1730-?), 1744 pennist in dienst bij VOC te Colombo; 1769 koopman, soldijboekhouder (NA, VOC inv. nr. 3264, Resolutie Raad, 17 juli 1769); 1771 ambassadeur naar Kandy. Dochter Sara Maria Francia huwde Jacques Fabrici van Senden.

⁹² NA, VOC inv. nr. 4493, Haags Besogne, augustus 1775 over het jaar 1774 n.a.v. de Raad van Ceylon aan Cornelis de Cock, 25 januari 1775.

⁹³ SLNA, inv. nr. 1/3077, Resolutie Raad van 4 mei 1772; NA, VOC inv. nr. 4493, Resolutie Haags Besogne; NA, Archief Pieter van Bleiswijk inv. nr. 237; Missiven over dreiging van de Portugezen in Goa om Malakka te bedreigen, 4 mei-31 december; ook dat stelde uiteindelijk niet veel voor.

Het jaar daarop zou een delegatie uit Kandy naar Arcot en Tanjore zijn afgereisd met een Brits schip dat was vertrokken uit Trincomalee. Zij zou hebben geprobeerd om steun te krijgen tegen de Compagnie. Er bestaat geen bevestiging van dit gerucht.⁹⁴ Uit een brief in 1777 van Falck aan Gouverneur-Generaal Van Riemsdijk kwam naar voren dat enkele Hofgroten hun voordeel wilden trekken uit de onlusten aan de Malabar.⁹⁵

Het Hof stelde zich hooghartig op, wat tot uitdrukking kwam in de onvriendelijke toon van zijn brieven.⁹⁶ Dit was eveneens het geval met de contacten met de disava van de Drie en Vier Korles. Deze wenste minder olifanten dan gebruikelijk te leveren. Falck vond dit geheel ongepast.⁹⁷ Deze kleine oprisping van eigenwaarde werd snel onderdrukt. Het werd het Hof snel duidelijk dat de machtspositie van de Compagnie op het eiland onaantastbaar was en de situatie in Zuid-India geen enkele invloed had op de situatie op het eiland. Om het Hof in goede luim te houden besloot de Raad een koets en vier paarden cadeau te doen. Deze reactie komt niet zo heel krachtdadig over maar was tactisch en wel berekend. De Kandianen bonden weer snel in.

De geruchten over acties van het Hof bleven een deel van de agenda van de Raad beïnvloeden, maar de conclusie naar Patria over de situatie op het eiland bleef juist: er heerste rust in Colombo en in Kandy.

Begin 1778 kwam daar verandering; enige maanden lang waren er Kandiaanse troepen geconcentreerd langs de grens. In 1777 deden er ook allerlei geruchten de ronde over een mogelijke oorlog met Kandy en in een secrete brief werd Gouverneur-Generaal De Klerk ingelicht. De Hofgroten ontkenden ten stelligste een oorlog, zij weerspraken alle geruchten. Een aantal van hen, de oorlogspartij, zou echter wekelijks hebben vergaderd over mogelijkheden voor het terugkrijgen van landen welke zij hadden verloren door het traktaat. De meerderheid van de Hofgroten was voorstander van handhaving van de vrede.

Toch waren de Kandiaanse troepen in een soort staat van paraatheid gebracht als reactie op een grote groep weggelopen Oosterlingen en sipahis van de Compagnie, die zich dicht bij de grens ophield.⁹⁸

Op een gegeven moment moesten de aanwezige Hofgroten met hun eenheden terug naar Kandy in verband met het offerfeest. Falck had ondertussen aan de disava van de Drie en Vier Korles gevraagd of 'beide partijen', Kandy en de Compagnie, in vrede leefden of in staat van oorlog waren. Het zeer uitvoerige en omslachtige antwoord van de disava kwam er op neer dat er volgens hem vrede heerste.⁹⁹

Uit het gespreksverslag met de disava kwam naar voren dat het eenheden van de Compagnie waren die de grenzen hadden afgesloten. Dit zou te maken hebben gehad met een uitvoerverbod van rijst uit de Zeven Korles. De oorlogspartij zou hierdoor verder tot zwijgen zijn gebracht. De terugkomst en legering van de vijf compagnieën uit de Malabar in de

⁹⁴ NA, VOC inv. nr. 4496 en VOC inv. nr. 3486, Resolutie Raad, 5 september 1777; Iman Willem Falck aan Johan Willem Schorer, 5 september 1777.

⁹⁵ Hoofdstuk 8.

⁹⁶ NA, VOC inv. nr. 4496, Resolutie Haags Besogne over 1777; het Besogne ergerde zich hier eveneens aan.

⁹⁷ NA, VOC inv. nr. 3486, Iman Willem Falck aan Gouverneur-Generaal Van Riemsdijk, 21 januari 1777.

⁹⁸ NA, VOC inv. nr. 3517, Resolutie Raad, 14 maart 1778.

⁹⁹ NA, VOC inv. nr. 3517, Resolutie Raad, 12 mei 1778.

Afb. 10 Audiëntie bij gouverneur Falck van het gezantschap van de koning van Kandy in 1772, aquarel luitenant-ingenieur C.F. Reimer c. 1770. De audiëntie vond plaats in de lange audiëntiezaal van het Kasteel van Colombo. Aan het hoofd van de tafel zit Falck en aan de rechterzijde van de tafel zitten in volgorde van hun rang: hoofdadministrateur Raket met zwarte pruik; dessave van Colombo De Coste; commandant van de militie majoor Coquart; fiscaal Borwater; soldijboekhouder Holst; eerste pakhuismeester De Cock (gedeeltelijk zichtbaar); negotieboekhouder De Bordes aan de uiterste hoek van de tafel met zwarte pruik; secretaris Mekern. De drie Kandiaanse ambassadeurs zijn: Mahamotiar Ralahami Dodenwal, naast Falck; Mohandrian Iriyagama Ralahami, Mideniya Ralahami. De andere personen aanwezig zijn: Europese officieren van de lijfwacht van de gouverneur, Lakozijnse officieren, inlandse stafonder leiding van de Maha Mudaliyar en Kandiaanse dienaren of soldaten. Daarnaast zijn er enige slaven te zien van Javaanse en Indiase afkomst (JDBUC, II (1909), 146-150) (Rijksmuseum Amsterdam).

omgeving van Batticaloa, op verzoek van Falck, zou mede tot de rust hebben bijgedragen.¹⁰⁰

Het jaarlijkse koninklijke gezantschap¹⁰¹ kwam aan het einde van 1778 op het Kasteel met een puur zakelijke brief als of er niets aan de hand was geweest. Uiteraard werd mondeling wederom het verzoek gedaan om de stranden, die bij het Verdrag van 1766 verloren kuststrook, terug te geven. Zoals altijd was het antwoord dat dit strijdig was met het traktaat. De koninklijke gezanten vroegen daarnaast om de uitlevering van een Boeddhistische priester die afkomstig was uit Madura en in de Compagnieslanden verbleef; deze had zich volgens het Hof te Kandy niet overeenkomstig zijn priesterlijke waardigheid gedragen. Het vond dat hij zich zou moeten verantwoorden voor zijn daden. De Raad had de priester reeds de vrijheid gegeven naar Kandy te gaan maar hij was niet genegen dit te doen, waarmee de zaak

¹⁰⁰ NA, VOC inv. nr. 3517, Resolutie Raad, 18 september 1778.

¹⁰¹ SLNA, inv. nr. 1/3081, verslag gezantschap van 3-8 januari 1778.

voor de heren was gesloten. Het wees anderszins de Hofgroten op het vorige jaar getoonde onbetamelijk gedrag door het leveren van slechte kaneel. De kosten en schade voor de Compagnie werden daarop aan de gezanten gepresenteerd. De Raad achtte het Hof verplicht deze schade te vergoeden. De gezanten wilden daarvan niets weten, omdat volgens hun zeggen de kaneel voor een groot deel door de felle zon was verbrand. Zij zegden slechts toe de verbrande kaneel zo spoedig mogelijk te vervangen.

In oktober 1779 verscheen het koninklijke gezantschap betrekkelijk vroeg in vergelijking met andere jaren. Falck was hierover verbaasd. De gezanten legden uit dat hun komst te maken had met hulp die zij hoopten te krijgen voor een veilig transport naar Kandy van twee 'voortreffelijke' prinsessen uit een belangrijk geslacht van de 'Overkant'. Koning Kirti Sri Raja Singha wilde met één van hen trouwen. Het verzoek kwam overeen met het transport van een Indiase bruid in 1769 en hield niet alleen een escorte vanuit Colombo in. De gezanten vroegen om een behoorlijk eerbewijs, het afhalen over land of over zee met een Compagnieschip uit Negapatnam, het transport naar Mannar en vervolgens de begeleiding van de prinsessen tot aan de Kandiaanse limieten. Het zou 'aller spoedigst' moeten gebeuren. De koning wilde dat zij werden gehaald in november zodat hij in januari kon trouwen. Om te bewijzen hoezeer de koning de Compagnie respecteerde hadden, de gezanten twee Europese deserteurs bij zich. Meestal was het Hof afhoudend of deed het een toezegging zonder deze na te komen; deze keer werd er duidelijk een gebaar van goede wil gemaakt.

Falck was bereid het Hof te helpen zoals hij dat ook tien jaar daarvoor had gedaan, maar niet in het door Kandy genoemde jaargetijde. Er moest wel wat tegenover staan. Hij vond dat de gunsten de laatste tijd allemaal erg van de kant van de Compagnie waren gekomen en legde een drietal eisen op tafel. Er moest een schikking komen voor de vrije inkoop van arreek. Naast de twee uitgeleverde overlopers moest er ook worden gezorgd dat de anderen terugkeerden. Hij merkte daarbij op dat de weggelopen slaven en Javanen tot zijn schande nog steeds bescherming kregen van het Hof. Hij wenste tot slot eindelijk een reactie op zijn toegezonden brief. Het achterwege blijven van een antwoord beschouwde hij als zeer onvriendelijk. Op dit laatste punt antwoordden de gezanten dat de reactie van het Hof juist was binnengekomen; zij hadden het antwoord willen meenemen. Falck wilde echter eerst een schriftelijke reactie om allerlei moeilijkheden te voorkomen.¹⁰² Hij merkte verder op akkoord te gaan met het transport indien hieraan werd gekoppeld dat er ook kaneel kon worden geschild op stukken land die niet behoorden tot de zogenaamde Koningslanden zoals deze waren vermeld in het traktaat. Het Hof ging hier aanvankelijk niet mee akkoord maar later wel.

Falck stelde zich hierna in verbinding met Van Vlissingen in Negapatnam. De kwestie werd geregeld; de prinsessen zouden direct van Karikal naar Mannar worden verscheept. Het Hof leverde ondertussen nog twee Europese deserteurs uit.

Tijdens de hierop volgende ambassade onder de negotieboekhouder Jacobus de Bordes, dessave De Cock en de tweede pakhuismeester Conradie¹⁰³ vroeg het Hof voor de zoveelste maal te willen terugkomen op het traktaat. Hier werd uiteraard niet op ingegaan. In de instructie van de ambassadeurs stond dat indien de koning vroeg of Kandy enige olifanten

¹⁰² NA, VOC inv. nr. 3546, Resoluties Raad, 9 en 22 oktober 1779; de audiënties vonden plaats 20 en 22 oktober.

¹⁰³ NA, VOC inv. nr. 9982, verslag van het jaarlijkse gezantschap 15 januari 1780.

mocht verkopen, zij moesten antwoorden dat deze handel vanaf de alleroudste tijden het alleenrecht was van de Compagnie. De ambassadeurs brachten zoals gebruikelijk het schillen in de Koningslanden ter sprake. Het Hof wenste dit punt pas aan de orde stellen nadat de prinsessen waren gearriveerd; het zou zich dan uitspreken over de wijze waarop werd geschild en waar. Uiteindelijk kreeg de Compagnie toch toestemming omstreeks de komende jaarwisseling te schillen. Daarna zou het transport van de kaneel eveneens mogen plaatsvinden naar Colombo.

De prinsessen kwamen uiteindelijk op 28 oktober 1780 met een sloep in Mannar aan en kregen in Colombo het gebruikelijke eerbetoon, waarna zij vertrokken naar Kandy. Het Hof was zeer voldaan. Als dank kreeg Falck twee olifanten. Er werd afgesproken dat deze voor de Compagnie zouden worden verkocht. Op het Kasteel werd aan het einde van deze hele sessie geconstateerd dat het Hof zich vredig en rustig had gedragen.

Het bezoek van de koninklijke gezanten aan Colombo begin 1781 verliep plezierig in tegenstelling tot de ambassade aan Kandy.¹⁰⁴ De ambassadeurs waren 'vrij onheus' aan het Hof aangesproken over de bijzondere geschenken die waren aangeboden ter gelegenheid van het huwelijk van de koning. Hij was boos dat de kosten voor het transport van de prinsessen van Negapatnam naar Kandy door de Compagnie aan het Hof in rekening was gebracht. De reactie van de koning was hierop dat er niet geschild mocht worden in de Koningslanden. De gebruikelijke tegenmaatregel van de Compagnie werd daarop direct aangekondigd op grond van artikel 8 van het traktaat uit 1766: geen recht op zout aan de Kandianen. De audientie ging wel verder maar verliep moeizaam. Andere onderwerpen, zoals de teruggave van gedeserteerde soldaten, konden wel verder aan de orde worden gesteld. Tijdens de audiëntie was, heel ongebruikelijk, het gordijn voor de koning weggeschoven zodat rechtstreeks met hem werd gesproken. Aan het ceremonieel van de ambassadeurs tegenover de koning was niets veranderd. De instructie verbood nog steeds het knielen '... of wat daarop maar mogen lijken!'¹⁰⁵

Hoewel de onderhandelingen tijdens deze laatste ambassade naar Kandy voor de uitbraak van de Vierde Engelse Oorlog 'niet hebben mogen slagen, zo zullen wij egter grootelijks verheugen, indien daar toe aangewende poogingen ...' iets hadden opgeleverd.¹⁰⁶ De Compagnie was zich er uiteraard niet van bewust dat in de komende woelige tijden de positie van Kandy ten opzichte van Colombo sterk zou veranderen.

9.6 De Inlandse samenleving

De Ceylonese samenleving in de Compagnieslanden bestond uit Compagniesdienaren, vrije burgers, buitenlanders en uit de twee grote bevolkingsgroepen van hindoeïstische Tamils

¹⁰⁴ SLNA, inv. nr. 1/3084; NA, VOC inv. nr. 3615, Resolutie Raad, 26 januari 1781; ambassadeur kapitein Johan Philip Christiaan Filenius.

¹⁰⁵ NA, VOC inv. nr. 9982, Resolutie Raad, 15 januari 1781; instructie van 16 februari 1780 werd nog steeds strikt opgevolgd.

¹⁰⁶ SLNA, inv. nr. 1/3084, verslag ambassade naar Kandy van 28 maart-11 april 1781; met de conclusie van de ambassadeurs.

in het noorden en Boeddhistische Singalezen in het zuiden.¹⁰⁷ Beide bevolkingsgroepen hadden een eigen stelsel. Op grond hiervan hadden zij verplichtingen aan de Compagnie als landsheer. De maatschappelijke positie van iedere inwoner werd, evenals in India, bepaald door de kaste waarin hij was geboren. De Compagnie hield vast aan de gradering maar ook aan de rechten en plichten die daarbij behoorden. Zij was als heerseres volgens oud gebruik min of meer verplicht de loyaliteit van de *goyigama* veilig te stellen.¹⁰⁸

De hoogste kaste bestond uit de *goyigama* of *wellales*; zij hielden zich bezig met de landbouw. Gelet op hun hoge status verleenden de leden ervan geen diensten aan anderen. De kaneelschillers, de *salagama* of *chaliassen* waren een subgroep of subkaste. De voortdurende strijd binnen en tussen de kasten om een hogere plaats in de hiërarchie leidde volgens de Compagnie tot achterstelling van sommige bevolkingsgroepen en veroorzaakte regelmatig onlusten. Volgens Van Goor bood de aanwezigheid van de Compagnie kans op verbetering van hun positie. De *chaliassen* hebben hiervan geprofiteerd evenals de hoofdgroep, de *mudaliyars*. Deze stegen van een betrekkelijk lage positie naar een hogere rang. Aan het einde van de achttiende eeuw konden zij met eigen middelen hun boeddhistische monniksorde met eigen tempels inwijden.¹⁰⁹ Iedere kaste had een hoofd en een onderhoofd; deze ressorteerden onder de *dessave*.¹¹⁰

Het directe contact met de *dessave* werd in de Compagnieslanden onderhouden door de groep van de *Mudaliyars* of militaire hoofdmannen; zij stonden tussen de *dessave* en de dorps- en kastehoofden in. De *Mudaliyars* vormden samen met de *dessave* en de fiskaal van één van de drie districten de landraad. De *dessave* trad op als president en de fiskaal als vice-president met als leden de *Maha Mudalyar* van de gouverneurspoort; de tolk, de tweede *Mudaliyar* van de gouverneurspoort en nog drie *Mudaliyars*.

Iedere nieuwe gouverneur moest zich verdiepen in de onderdanen van het gebied waarvoor hij verantwoordelijk was. In zijn *Aanmerkingen op de Reflexien* omschreef Falck de Singalees als ‘zacht van aard’ en ‘onnozel’.¹¹¹ In 1772 merkte hij over een Singalese klerk op die fouten had gemaakt dat hem dat niet kwalijk was te nemen ‘want hij is maar een inlander’.¹¹²

Hij constateerde verder dat personen uit lage geslachten – hij gebruikte het woord kaste niet – tot hoge ambten werden verheven zoals vissers of wassers of zuries of tijssenaars, ‘dit zijn de beste van de lage geslachten’. Dit had kwaad bloed gezet onder de ‘zogenoemde adel’ want de lage geslachten werden diep veracht en werden niet beter behandeld dan slaven. Het maakte voor het Compagniesbestuur als Europeaan niet uit om met iemand van een laag geslacht te eten en te drinken. Het was iets dat nimmer door de hoger geboren landgenoten werd gedaan. Door ‘middelmattige waardigheden en titels’ te begunstigen werd aan de hoge geslachten duidelijk gemaakt dat de Compagnie gebruik maakte van personen op basis van hun kundigheden. Hij vond wel dat gezorgd moest worden dat degenen die tot de

107 Paragraaf 2.2. Het Koninkrijk Kandy.

108 Malalgoda, *Buddhism in Sinhalese Society*, 47.

109 Van Goor, *Nederlandse Koloniën Geschiedenis*, 137.

110 Falck, *Aanmerkingen*.

111 Falck, *Aanmerkingen*; het woord *onnozel* betekende bij Falck: niet slim; kinderlijk en onmondig.

112 NHA, Collectie Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem inv. nr. 48, Iman Willem Falck aan Christiaan van der Aa, 24 december 1772.

hogere kasten behoorden niet te veel in de gunst moesten geraken; zij mochten geen gezag krijgen over de eerdergenoemde wellales.

In zijn *Aanmerkingen op de Reflexien* constateerde hij dat maar weinig mensen onder de bevolking vermogen hadden of moeite deden dit te krijgen. Hij vond dat 'de vadzigheid' die het land eigen was. In dit verband was hem opgevallen dat maar weinig Ceylonesen waren uitgezeild naar de Coromandel om goederen te verhandelen.

Het belangrijkste middel van bestaan was de landbouw waarvoor de leden van de hogere kasten grond bezaten. De Compagnie legde precies vast van wie de grond was, waar iemand woonde en wat zijn verplichtingen waren. Bij de komst van de Portugezen op Ceylon werd de registratie van het bezit van het land geregeld via een soort kadastraal systeem. Deze beschrijving van het bezit werd evenals in het moederland een tombo genoemd. Zij borduurden hiermee ook voort op een systeem dat al langere tijd bestond onder vorsten op het eiland. Het tombo-systeem werd bij de komst van de Compagnie overgenomen, verbeterd en toegepast. Na het traktaat van 1766 vond Falck dat er dringend behoefte was aan nieuwe beschrijvingen; de laatste jaren, al voor zijn komst, hadden zich grote veranderingen voorgedaan in de eigendom van het land. Na de oorlog was ook het grondgebied waarvoor tombos moesten gelden aanzienlijk vergroot.

In september van dat jaar stelde hij de Raad voor in te stemmen met een nieuwe instructie van achttien artikelen voor de tombos.¹¹³ Deze beschrijving was in 1771 afgerond; daarna werd deze aanpak in de andere dessavonieën toegepast.

Naast de vrije lokale bevolking van Singalezen en Tamils waren er lijfeigenen en slaven in beide delen van Ceylon. Een verschil tussen slaven en lijfeigenen bestond er niet. Zij verrichtten ondergeschikte werkzaamheden voor de kaneelproductie, koeliediensten, fungeerden als kruiers in de pakhuizen en waren werkzaam op de Compagnieskantoren. Het merendeel van de mannelijke en vrouwelijke slaven verrichtte huishoudelijk werkzaamheden en waren in dienst van vrije huishoudens met name in Colombo maar ook in de overige vestigingen. Huisslaven werden aangetroffen bij Companiesdienaren maar ook bij gezinnen van Maleiers, Moren, Chittys en Singalezen. Aan het einde van de zeventiende eeuw bestond de helft van de inwoners van Colombo uit slaven. Zij kregen hiervoor een geldelijke vergoeding, kost en inwoning. Dit gold niet voor de slaven in dienst van de Compagnie; er werd slechts in hun onderhoud voorzien.¹¹⁴ De slaven waren afkomstig uit Azië, zowel uit Zuid-India als uit de Indische archipel.

De behandeling van slaven was aan regels gebonden en er golden speciale plakkatens. Zij waren niet vogelvrij en mochten niet na bewezen diensten zonder middelen van bestaan worden afgedankt.¹¹⁵ Het zonder aanleiding mishandelen van slaven werd zwaar gestraft; op het 'doodslaan' van een slaaf werd in vele gevallen de doodstraf geëist.

Falck had zo'n dertig slaven in zijn eigen huishouden. Hij stond er op dat alle slaven menselijk werden behandeld. Er zijn meerdere rechtszaken en rekwesten bekend waarbij slaven

¹¹³ Hovy, *Plakkaatboek*, 729; 'Instructie voor de Gecommitteerden leden van de Landraad en de Thombohouder bij de vernieuwing van de Hoofd- en landthombo van de Colombo Dessavonie, 5 september 1766'.

¹¹⁴ Wagenaar, *Galle*, 57.

¹¹⁵ Hovy, *Plakkaatboek*, 649; *Plakkaat*, 16 november 1759; 'slaven en personeel dat langer dan 12 jaar voor kost en inwoning in dienst geweest is, aan hun lot over te laten'.

betrokken waren. Falck stelde zich in hun geval eveneens humaan op. Toen er in de Raad een verzoekschrift kwam om de Compagniesslaven Gabriel en Oefina dochter van Paula wegens ziekte en zwakke lichamelijke gesteldheid geen diensten meer te laten verrichten, kregen zij op voorstel van Falck hun vrijheid terug indien in hun plaats ‘twee kloeke en gezonde slaven’ werden aangesteld. De Raad stemde hiermee in.¹¹⁶

9.7 Conclusie

*Quod bonum, faustum, fortunatum*¹¹⁷

Kenmerkend voor het bestuurlijke handelen van Falck in deze periode was dat hij zijn humane opvattingen in alle competenties van het gouverneurschap naar voren bracht. Hij deed dit in nauwe samenwerking met de leden van de Raad, in het bijzonder met zijn vertrouwelingen op Ceylon, elders in Zuid-India en in de Hoge Regering. Tegen degenen die zich tegen hem keerden, waaronder Arnoldus de Lij, was hij wel degelijk onverbiddelijk. Met zijn integriteit liet hij niet spotten.

Zijn lichamelijke gezondheid liet hem regelmatig in de steek; in deze periode beïnvloedde dit zijn bestuurlijk handelen niet. De situatie had hem aan het denken gezet over zijn toekomst bij de Compagnie en over een eventuele verlenging van zijn contract.

De morgenstond had met hem geen goud in de mond; Falck vroeg zich met zijn pessimistische aard af of het op de lange duur goed met hem zou aflopen. Later bleek dat hij als enige twijfelde aan zijn capaciteiten als gouverneur.

¹¹⁶ NA, VOC inv. nr. 3275, Resolutie Raad, 2 april 1784.

¹¹⁷ NA, Collectie Falck 3, Iman Willem Falck aan Otto Willem Falck, 21 januari 1767; de uitdrukking is: ‘Quod bonum, Felix faustum que sit’, Wat goed, gelukkig en gezegend moge zijn, moge het goed en gelukkig aflopen. Falck refereerde hier aan de situatie op Ceylon tegenover Otto.